

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

“ELAZIĞ YÖRESİ HALK OYUNLARININ
‘MÜZİKAL YAPI’ AÇISINDAN İNCELENMESİ”

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Derya KARABURUN DOĞAN

HAZIRLAYAN
Melike Hande ÖZERCAN

Malatya 2023

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK MÜZİĞİ ANABİLİM DALI
TÜRK MÜZİĞİ BİLİM DALI**

**ELAZIĞ YÖRESİ HALK OYUNLARININ 'MÜZİKAL YAPI' AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Melike Hande ÖZERCAN

**Danışman
Doç. Dr. Derya KARABURUN DOĞAN**

Malatya 2023

ONUR SÖZÜ

Doç. Dr. Derya KARABURUN DOĞAN danışmanlığında hazırlamış olduğum bu çalışmada etik ilkelere uyduğumu ve bana ait olmayan düşünceler için kaynak belirttiğimi beyan ederim.

ÖNSÖZ

Anadolu'da en eski yerleşim yerlerinden biri olan Harput gerek kültürü gerekse müziği ve halk oyunları açısından önemli bir merkez olarak bilinmekte olup Elazığ'ın eski yerleşim yeridir. Bu yöreye ait halk oyunlarının müziklerinin ezgi yapısı ve figürleri oldukça zengindir.

Türkiye'de Halk Oyunları müziklerine katkı sağlamak ve yapılacak yeni araştırmalara ışık tutmak amacıyla yapılan bu çalışmada yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen engin bilgi ve tecrübelerinden faydalandığım çok değerli danışman hocam Doç. Dr. Derya KARABURUN DOĞAN'a teşekkür ederim.

Araştırmam süresince bana destek olan Fırat Üniversitesi Devlet Konservatuvarı Müdürü Doç. Dr. Metin ÇAĞLAR ve Müdür yardımcısı Öğr. Gör. Burak DAL'a teşekkür ederim

Ayrıca yardımlarını her an yanımda hissettiğim benden desteklerini esirgemeyen, yoğun çalışmam sırasında gösterdikleri anlayış ve hoşgörü için aileme teşekkür ederim

2023

Melike Hande ÖZERCAN

ÖZET

ELAZIĞ YÖRESİ HALK OYUNLARININ ‘MÜZİKAL YAPI’AÇISINDAN İNCELENMESİ

Melike Hande ÖZERCAN

Yüksek Lisans Tezi, Müzik Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Derya KARABURUN DOĞAN

Mayıs 2023, 92 sayfa

Kültür bir milletin özünü oluşturan ve milleti ayakta tutan en önemli unsurdur. Kültürü oluşturan öğelerden birisi folklordur. Halk oyunları ise folklorun yapı taşlarından birini oluşturmaktadır. İnsanlar tarih boyunca üzüntülerini sevinçlerini türkülerle ifade ettiği gibi müzik eşliğinde ritmik hareketlerle yapılan halk oyunlarına da yansıtılmışlardır. Ülkemiz halk oyunları ve müzikleri bakımından oldukça çeşitliliğe sahiptir. Bu çalışmayla Elazığ yöresinde halk tarafından sık kullanılan halk oyunlarını müzikal yapı açısından incelemeyi amaçladık

Çalışma, kaynakların taranıp analiz edildiği betimsel bir araştırma özelliğine sahiptir. Tarama yöntemi ile analiz edilmiştir.

Elazığ yüzyıllardır birçok medeniyete beşiklik yapmış olup kültürel açıdan zengin birikime sahiptir. Bu amaçla Elazığ yöresine ait olup halk arasında yaygın kullanılan halk oyunlarının notaları TRT arşivi ve diğer kaynaklardan elde edilerek ritm, usul ve makam analizleri yapılmıştır. Ayrıca hikayesi olan oyunlar hikayesiyle birlikte değerlendirilmiş ve oyunun oynanma şekilleri açıklanmıştır.

Elazığ yöresi Halk Oyunlarında kullanılan giysiler ve saz aletleri oldukça çeşitlilik göstermektedir.

Çalışma sonucunda Elazığ yöresine ait Halk Oyunları müzikal açıdan incelendiğinde 20 oyunun 9’u uşşak, 3’ü hüseyini makamındadır. Yine 3’ü segah makamında, 1’i Karcıgar makamında, 1’i de Rast makamında analiz edilmiştir. Birden fazla makam çeşitliliğine sahip oyun sayısı 2 ‘dir. Ayrıca oyun havalarından birisi (Keçike) hem la (Uşşak) hem de si (Segah) de karar etmektedir. Analizleri yapılan 20 adet eserin hepsi kırık hava olup seyir açısından % 76 ü çıkıcı, % 24’ü ise inici-çıkıcıdır. Karar perdesi bakımından analizinde % 62 oranında La bulunmuştur.

Anahtar kelimeler: Elazığ, Halk Oyunları, Halk Müziği, Müzikal Analiz, Kültür.

ABSTRACT

RESEARCH FOLK DANCES OF ELAZIĞ REGION IN TERMS OF ‘MUSICAL STRUCTURE’

Melike Hande ÖZERCAN

MASTER’S THESIS, DEPARTMENT OF MUSIC

THESIS ADVISOR: Associate Professor Derya KARABURUN DOĞAN

MAY IN 2023, 92 pages

Culture is the most important element that creates the essence of a nation and keeps it alive. One of the elements that make up the culture is folklore. Folk dances constitute one of the building blocks of folklore. Throughout history, people have expressed their sadness and joy with folk songs, as well as reflected in folk dances performed with rhythmic movements accompanied by music. Our country has quite a variety in terms of folk dances and music. With this study, we aimed to examine the folk dances frequently used by the people in the Elazig region in terms of musical structure.

The study has a descriptive research feature in which the sources are scanned and analyzed. It was analyzed by scanning method.

Elazig has been the cradle of many civilizations for centuries and has a rich cultural accumulation. For this purpose, the notes of the folk dances belonging to the Elazig region and widely used among the people were obtained from the TRT archive and other sources, and rhythm, tempo and maqam analyzes were made. In addition, the games with a story were evaluated together with the story and the ways of playing the game were explained.

The clothes and instruments used in the folk dances of Elazig region show quite a variety.

As a result of the study, when the folk dances belonging to the Elazig region are examined musically, 9 of the 20 plays are in the mode of 'uşşak' and 3 of them are in the mode of Hüseyini. Again, 3 of them were analyzed in segah mode, 1 in Karcığar mode and 1 in Rast mode. The number of games with more than one maqam variety is 2. In addition, one of the game moods (Keçike) decides both la (Uşşak) and si (Segah). All of the 20 artifacts analyzed are broken air, and 76% of them are ascending and 24% are

descending and ascending in terms of navigation. In terms of decision pitch, 62% La was found in the analysis.

Key words: Elazig, Folk Dances, Folk Music, Musical Analysis, Culture.

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ.....	İV
ÖNSÖZ	V
ÖZET	VI
ABSTRACT.....	vii
İÇİNDEKİLER.....	İX
TABLOLAR LİSTESİ	xiii
ŞEKİLLER LİSTESİ	xiv
GRAFİKLER LİSTESİ.....	xvi
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK OYUNLARI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. Folklorun Tanımı ve Gelişimi	6
1.2. Türkiye’de Halk Oyunlarının Doğuşu ve Kültürel Boyutu.....	8
1.3. Elazığ Halk Oyunları	10
1.3.1. Meydan Oyunları	11
1.3.2. Oda Oyunları	11
1.4. Elazığ İlinin Tarihi	13
1.5. Elazığ İlinin Coğrafi Yapısı.....	15
1.6. Problem Cümlesi.....	17
1.6.1. Alt Problemler	17
1.7. Araştırmanın Amacı.....	17
1.8. Araştırmanın Önemi	18
1.9. Araştırmanın Sayıtları.....	18
1.10. Araştırmanın Sınırlıkları.....	18

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli	19
2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	20
2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi	20

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Elazığ Yöresi Halk Oyunları, Müzikleri ve Yöresel Giysileri	22
3.1.1. Elazığ Halk Oyunlarında Kullanılan Müzik Aletleri.....	23
3.1.1.1. Vurmalı Çalgılar.....	23
3.1.1.1.1. Davul.....	23
3.1.1.1.2. Darbuka.....	24
3.1.1.1.3. Tef, Def	25
3.1.1.2. Nefesli Çalgılar	26
3.1.1.2.1. Gırnata(Klarnet)	26
3.1.1.2.2. Zurna	27
3.1.1.2.3. Kaval.....	28
3.1.1.3. Telli- Tezeneli çalgılar.....	29
3.1.1.3.1. Cümbüş.....	29
3.1.1.3.2. Ud (Ut)	30
3.1.1.3.3. Kanun	31
3.1.1.4. Yaylı Çalgılar	33
3.1.1.4.1. Keman.....	33
3.2. Elazığ Halk Oyunları Kıyafetleri	34
3.2.1. Erkek Kıyafetleri.....	34
3.2.1.1. Başa Giyilenler.....	34
3.2.1.2. Fes	34
3.2.1.3. Sırta Giyilenler	35
3.2.1.3.1. Gömlek	35
3.2.1.3.2. Yelek	36

3.2.1.3.3. Şalvar	36
3.2.1.3.4. Kuşak	37
3.2.1.4. Ayağa Giyilenler	37
3.2.1.4.1. Çorap	37
3.2.1.4.2. Önlük	38
3.2.1.4.3. Poçikli Yemeni (Yumurta Topuk Kundura).....	38
3.2.2. Kadın Giysileri.....	39
3.2.2.1. Başa Giyilenler.....	39
3.2.2.1.1. Saçlık.....	39
3.2.2.1.2. Humpul.....	40
3.2.2.1.3. Tepelik	40
3.2.2.1.4. Finofes.....	41
3.2.2.1.5. Alınlık	41
3.2.2.1.6. Oyalı Yazma.....	42
3.2.2.2. Sırta Giyilenler	42
3.2.2.2.1. İçlik (Geyme).....	42
3.2.2.2.2. Şalvar	43
3.2.2.2.3. Üçetek	43
3.2.2.2.4. Kemer	44
3.2.2.3. Ayağa Giyilenler	45
3.2.2.3.1. Çorap	45
3.2.2.3.2. Poçikli Yemeni	45
3.3. Elazığ Yöresi Halaylarının Müzikal Analizi	45
3.3.1. “Bıçak Oyunu (Elazığ Zeybeği) ”Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	45
3.3.2. “Büyük Ceviz Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi ...	46
3.3.3. Çayda çıra Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	47
3.3.4. “Çepik Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	50
3.3.5. “Çoban Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	51
3.3.6. “Delilo Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	51
3.3.7. “Deve Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	52
3.3.8. “Fatmalı (Nurey) “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	52

3.3.9.“Gelzeri “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	53
3.3.10. “Halay Havası “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	53
3.3.11. “Keçike Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	53
3.3.12.“Hırhoy “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	54
3.3.13.“Üç ayak “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	55
3.3.14.“Sarhoş Havası “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi.....	55
3.3.15.“Pisik Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analiz.....	56
3.3.16.“Leblebici “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	56
3.3.17.“Ağır Halay “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	56
3.3.18.“Arap Oyunu”Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	57
3.3.19. Simsime “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	57
3.3.20.”Avreş”Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi	58
3.4. Elazığ Yöresi Halaylarının Müzikal Analizi	58
SONUÇ VE ÖNERİLER	64
KAYNAKÇA.....	67
EKLER	72

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1. “Bıçak Oyunu” Adlı eserin makamsal özellikleri.....	46
Tablo 3.2. “Büyük Ceviz “ adlı eserin makamsal özellikleri	47
Tablo 3.3. “Çayda Çıra Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri	50
Tablo 3.4. “Çepik Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri.....	50
Tablo 3.5. “Çoban Oyunu” eserinin makamsal özellikleri.....	51
Tablo 3.6. “Delilo Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri	51
Tablo 3.7. “Deve Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri.....	52
Tablo 3.8. “Fatmalı Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri	52
Tablo 3.9. “Gelzeri” adlı eserin makamsal özellikleri	53
Tablo 3.10. “Halay Havası “ adlı eserin makamsal özellikleri	53
Tablo 3.11. “Keçike Oyunu” adlı Eserin Makamsal Özellikleri.....	54
Tablo 3.12. “Hırhoy” adlı eserin makamsal özellikleri.....	54
Tablo 3.13. “Üç ayak” adlı eserin makamsal özellikleri.....	55
Tablo 3.14. “Sarhoş Havası “ Adlı Eserin Makamsal Özellikleri.....	55
Tablo 3.15. “Pisik Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri	56
Tablo 3.16. “Leblebici” adlı eserin makamsal özellikleri	56
Tablo 3.17. “Ağır Halay” adlı eserin makamsal özellikleri	56
Tablo 3.18. “Arap Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri	57
Tablo 3.19. “Simsime Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri	57
Tablo 3.20. “Avreş” adlı eserin makamsal özellikleri	58
Tablo 3.21. Elazığ Halk Oyunlarının Kaynak Kişi ve Derleyenleri	59
Tablo 3.22. Elazığ Halk Oyunlarının Müzikal Analizleri ve Makamsal Dizileri	60

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1. Elazığ Haritası	17
Şekil 3.1. Davul	23
Şekil 3.2. Darbuka	25
Şekil 3.3. Def	26
Şekil 3.4. Klarnet	27
Şekil 3.5. Zurna	28
Şekil 3.6. Kaval	29
Şekil 3.7. Cümbüş.....	30
Şekil 3.8. Ud	31
Şekil 3.9. Kanun	32
Şekil 3.10. Keman	33
Şekil 3.11. Fes	34
Şekil 3.12. Gömlek	35
Şekil 3.13. Yelek	36
Şekil 3.14. Şalvar.....	36
Şekil 3.15. Kuşak.....	37
Şekil 3.16. Çorap	38
Şekil 3.17. Poçikli Yemeni	39
Şekil 3.18. Saçlık	39
Şekil 3.19. Humpul.....	40
Şekil 3.20. Tepelik.....	40
Şekil 3.21. Finofes	41
Şekil 3.22. Alınlık.....	41
Şekil 3.23. Oyalı yazma.....	42
Şekil 3.24. İçlik (Geyme)	42
Şekil 3.25. Şalvar.....	43
Şekil 3.26. Üçetek.....	44
Şekil 3.27. Kemer	44
Şekil 3.28. Poçikli Yemeni	45

Şekil 3.29. Büyük Ceviz Oyunu	47
Şekil 3.30. Çayda Çıra Oyunu	49

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 3.1. Elazığ Halk Oyunlarının Makamsal Dizileri.....	61
Grafik 3.2. Elazığ Halk Oyunlarının Karar Sesleri.....	62
Grafik 3.3. Elazığ Halk Oyunlarının Usul Yapıları.....	63
Grafik 3.4. Elazığ Halk Oyunlarının Seyir Yapıları.....	63

GİRİŞ

Tarih boyunca milletlerin yaşamlarını devam ettirmesinde ve ülkelerinin birlik ve beraberliğini sağlayarak güçlenmelerinde kendi kültürel değerleri önemli yer tutmuştur.

Kültür maddi ve manevi öğeleri işleyerek geliştirilince anlam kazanmaktadır. Bir millete kimlik kazandıran milli kültür tarih boyunca kazanılan o milletin maddi ve manevi değerlerinin bir bütünüdür¹.

Eğilmez'in kültür konusunu içeren bir yapıtında kullandığı ifade oldukça anlamlıdır: “Kültür insanın kendisiyle birlikte doğayı da insanileştirmesi sürecidir” (2006:7).

Milli oyunlar milletin kendilerine has özelliklerini saklamaktadır. Hem müzik hem de şiirin atası oyundur. Müzik, uzun zaman diliminde oyuna refakat ederek ölçülerini ondan almıştır. Sosyal heyecan ve dini duyguları besleyen oyunlar bir kaynak görevi üstlenmiştir (Tanyol,1961:2489-2490).

Şerif Baykurt'a göre Halk danslarının tarifi, “Bir ulusun kültürünün, kendi bireylerine hareket, ritim, jest ve mimikleriyle işlenmiş ve onlara yansımış halidir. Başka bir ifadeyle halk dansları, yöresel tavırların müzik eşliğinde halka yansımadır” (Baykurt, 1995:14).

Yurdun her yanında, köyde, kentte yaşa bakılmaksızın insanların hep birlikte katıldığı; coşku, heyecan ve sevgiyle oynadığı oyunları olan Türk Halk Oyunları her yerleşim biriminin ortaya koyduğu halk kültürü dalıdır.

Bu kültür o yörede yaşayan insanların eserlerinden ve atalarından gördükleri şekliyle oynamaktadırlar. Oyunun ne zaman ve ilk defa kim tarafından düzenlendiği unutulmuştur. Ancak halk tarafından özümsemiş ve benimsenmiş ve eskiden beri özel günlerde oynanıp bugüne kadar taşınmış ve anonim özellik kazanarak genel folklorün bir dalı halini almıştır.

Halk oyunları modern toplumlarda geçmişe özgü kültür değerleri olarak görülmekte ve kültür mirası olarak kuşaktan kuşağa geçmektedir. Halk oyunlarının

¹ İnternet Kaynağı. <http://www.millikultur.com/index.php/mili-kultur-nedir>.Erişim Tarihi. 12.04.2022

işlevi içeriği ve estetiği iletişim açısından ait olduğu dönemin ve toplumun aynası olarak özelliğini taşımaktadır.

Figürler genellikle günlük yaşamın olduğu kadar doğadaki olayları kadın ile erkek ilişkilerini ve savaşmaları anlatmakta ve hayvanları taklit etmektedir².

² İnternet Kaynağı <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80209/halk-oyunlari.html>Erişim Tarihi: 23.04.2020

BİRİNCİ BÖLÜM

HALK OYUNLARI VE İLGİLİ KAVRAMLAR

Halk oyunları, “Ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan; bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden; kökeni din ve büyü ile ilgili (majik ve kültik) olan; müzikli (bir müzik aleti eşliğinde veya müzik aleti olmaksızın, el, ayak gibi organlarla tempo tutarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü ve düzenli hareketlerdir” (Eroğlu, 1999:33).

Kültür mirası olarak kuşaktan kuşağa devredilen halk oyunları kültürün gerçek anlamda yansımaları içerik ve estetik bakımından ait olduğu toplumun ve zamanın aynasıdır. Genellikle günlük yaşamı doğa olaylarını kadın erkek ilişkilerinde savaşmalarını anlatan figürler bazen hayvanları taklit eder (Mete, 2020 :736).

Müzik ve oyun başlangıçta dini duygularla oluşmuş, oyun ve ezgilerin çoğu sadece dini törenlerden doğmuş, mistik ve yarı dini törenler bir anlatım biçiminde kalmıştır. Denizciler, gelin kutlama hareketlerini (evlilik törenleri), ateş kültü ve emekle ilgili bazı törenleri, bazı ağıtlar ve yarı dini tören (sinsin sayılabilir) işlevleri bugün hala korumaktadır. Örneğin kılıç kalkanı oyunu ordu eğitiminden kaynak almıştır. Çardak oyunu denizcinin hayatından oyunlaştırılmıştır. Köroğlu, zeybek ve seymen dansları adaletsizliğe ve kötü yönetime (Monarşi) karşı direnişi temsil eder. Bu aynı zamanda türküler için de geçerlidir. Bazı oyunlar ve türküler; iş hayatı, esnaf teşkilatları (Lonca ilişkileri), imece, saya gibi şenlikler ve tiyatro oyunları ile ilgili folklorik değere sahiptirler³.

Düşünce ve duyguların fiziksel hareketlerle ifade edildiği dans biçimi, ilk insanlarda da var olduğu düşünülen kültürel bir unsurdur. Evren, aşk, kahramanlık, vatan hasreti, üzüntü, felaketler ve felaketlerle ilgili dini anlayışlar, düşünce ve istekler anlam kazanır ve oyun tarafından canlandırılır (Anonim, 1988: 3).

Halk oyunlarında mevcut hareket unsuruna bir güzellik daha katan özellikler arasında kıyafet ve takılar ön plana çıkmaktadır. Yaşadıkları bölgedeki verimli

doğadaki zengin bitki örtüsünü fark ederek, insanlar bu renkli dünyayı taklit etmiş ayrıca onları kıyafetlerinde ve mücevherlerinde örnek olarak kullanmışlardır³.

Doğanın renkli güzelliklerini başındaki oyalı yazmasına sırtındaki yeleşine veya yağlığı ile çarığından çoraplarına, şapkasına ve hatta şalvarına kadar bütün giyeceklerinin üzerinde görmek mümkündür.

Birbirinden farklı mevsim değişiklikleri ve coğrafyaya sahip olan ülkemizde bu yörede yaşayan halkın kültürleriyle beraber bu zengin kültürün alt birimi olan halk oyunlarına da yansımıştır. Oyunlarında omuzunu veya sırtını dayayanlar, el ele kol kola girerek sağa sola salınanlar yerlerinden ve yurtlarından kopmamayı temsil etmektedir. Ayrıca komşusu, eşi, dostu ve akrabasıyla beraber o toplumun bulunmaz bir değeri olduğu göstermekte ve çevrelerinde gördükleri dağları taklit etmektedir. Bu sıkışık düzen bazen aralanmakta ve oyuncular bağımsız hareket etmektedir. Bu oyunların doğuş yerleri genellikle daha geniş bir alan olan ovalardır. Burada dağların yerini ovalar almıştır. Bu sıkı birliktelik, yardımlaşma, beraberlik ve dayanışmayı ortaya çıkaran oyunlaşmayı Sivas, Van, Erzurum, Kars, Bitlis, Şanlıurfa, Gaziantep, Hakkari illerimize aittir. Bu oyun türlerindeki sıkışıklığın Orta Anadolu halk oyunlarında biraz daha gevşediği hatta oyun sırasında oyuncuların zaman zaman ferdi yeteneklerini ekip gösterisinde daha ön plana çıkardıkları görülmektedir. Ege'nin zeybek oyunlarından birkaçını hariç tutarsak, Türk Halk oyunlarına toplumu oluşturan herkesin rahatlıkla katılabileceğini söyleyebiliriz⁴.

Halk oyunlarındaki giysi ve takılar oyunlardaki hareket ögesini daha farklı bir güzellik içine sokmaktır. İnsanlar yaşadıkları coğrafyada doğanın verimli bir şekilde sunduğu zengin bitki örtüsünü kullanarak bu renkli dünyayı taklit ile giysi ve takılar üretmişlerdir. Doğadaki rengarenk güzellikleri başlarındaki oyalı yazmaya sırtlarında ki yeleşe, çarığa, ayağına giydikleri çoraba ve şalvarından başa giydikleri kaskete kadar yansıtmışlardır. İlkel toplumlarda törenlerde oynayan oyuncular oynadıkları oyunları oldukça benimseyerek kendilerine görev kabul etmişlerdir. Bu törenlerde oynanan oyunlar ve danslar zaman içinde belirli kalıplara ve kurallara bağlanıp gelecek nesillere aktarılmıştır. İlkelerin anlamlı danslarına karşın daha ileri toplumlarda anlamını

³ İnternet Kaynağı: (<http://www.millikultur.com/index.php/halk-oyunlari/382-halk-oyunlari-nedir>) Erişim tarihi: 23.04.20207.

⁴ İnternet Kaynağı: (<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php>) Erişim tarihi:07.05.2022.

yitirmiştir ve hareket ön planda olmuştur. Şekil ve görünüm açısından çok gelişmiş olan medeni dans, hem görülme sıklığını hem de mana ve değerini yitirmiştir (Saygun 1975:10).

Halk oyunlarında kullanılan materyaller de mahalden mahale farklılıklar içerir. O yörede ki insanların göstermiş olduğu hal ve hareketler, halk oyunlarına tesir eder. Anlaşamama, gerginlikler, harp, vahşi hayvan saldırısına direnme vb. nedenler insanların belirli materyaller edinmesini zaruri kılar. İnsanlar kendini müdafaa etme amacıyla bıçak, tüfek, taş ve sopayı birer eşya olarak kullanır. Doğadan esinlenen halk oyunları aynı zamanda bu tür harp, müdafaa ve kargaşadan bu sonuçlarla daha farklı bir hale gelir. Özellikle aynı coğrafyada olup farklı dil ve kültüre sahip olan toplumların bu tarz materyalleri kullanması daha fazla görülür. İnsanlar içinde bulunduğu doğayı sadece cansız varlıklarda ibaret olmadığını bilerek hayvanların da halk oyunlarında etkisi olduğuna rastlanmıştır. Halk oyunlarında hayvan adları, benzetme veya taklit yoluyla kullanılmasında avcılıkla iç içe olan hayvancılığında katkısı olmuştur. Birçok hayvan adının yöreden yöreye halk oyunlarına yansması değişiklikler gösterse de bu kültür yaşatılmaktadır. Şamanizm bazı özellikler taşıması bunun önemini gösterir. Yüz boyama veya maske kullanma belirli zaman diliminde halk takviminin kullanımı, belirli ritüellerin sunumu, bilhassa şehirden uzak coğrafyada daha farklı mana taşır.

Sivas halayı, Balıkesir bengisi, Gerede Zeybeği, Torya kız sallaması gibi oyunlar temasını ait olduğu bölgenin adından alan halk oyunları arasındadır. Halk oyunlarına günümüzdeki çeşitli olaylar ve uygulamalarda etki etmiştir Örneğin Arabacı Gemici, Eşkiya, Kasnakçı, Oduncu gibi oyunların dikkat çekmesinin nedeni; farklı meslek gruplarını halk arasındaki fark oluşumları işlemeden ötürüdür.

Bunlar haricinde iki ayak, Üç Ayak, Dört Ayak, Yarım Çardak, Dokuzlu, İkili, İki parmak zaybeği gibi sayı isimleriyle anılan halk oyunları da vardır.

Ayşe Bengi oyunu, Koca Arap, Ata barı, Kamil Bey, Şeyh Şamil, Hasan Paşa gibi oyunlarda şahıs isimlerinden esinlenerek oluşmuştur⁵.

Halaylar halk oyunlarımızın en yaygın olanıdır. Ülkemizin batısından doğuya doğru gidildikçe hemen hemen bütün illerde halayı görebiliriz. Geniş alanlarda Davul-zurna eşliğinde oynanan halaylar özellikle erkekler tarafından oynanmıştır. Daha

⁵ İnternet Kaynağı: (<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php>) Erişim tarihi:07.05.2022.

sonraları bu durumda değişim yaşanmış ve kadınlarımızda halay çekmeye başlamışlardır. Kadınlar önceleri kendi aralarında tahta kaşık, zil, tef gibi müzik aletleriyle türküler söyleyip halay çekerken sonraları erkeklerle birlikte halay çekerek dayanışmanın ve yardımlaşmanın önemini en güzel şekilde ortaya koymuşlardır. Halk oyunlarındaki araç gereçlerin çeşitli işlevleri vardır. Ateşin hem kutsallık hem de hastalıkları iyileştirme işlevi vardır. şemanizmden izler taşıyan ateşin üzerinden atlama ritüeli kötü ruhlardan korunma veya hastayı iyileştirme amaçlıdır. Doğu karadeniz bölgesinde kemeçe eşliğinde horon oynanır. Halay ile horon aynı düzende oynanmaktadır⁶.

Halk oyunlarında doğanın gücünü rahatlıkla gözlemleyebiliriz. Halk oyunlarındaki figürler doğadan izler taşır. Özellikle horonda Karadeniz'in değişken havasını, denizin bir dingin bir azgın havalarını görmek mümkündür. Horon zaman zaman sert ayak hareketleri, zaman zaman da dingin figürlerle devam eder. Horon iniş ve çıkışlarla oynanan bir oyundur. Tıpkı doğası gibi bir sakin, bir fırtınalı⁷.

1.1. Folklorun Tanımı ve Gelişimi

Folklor kelimesi İngilizce olan “folk” ve “lore” kelimelerinden meydana gelmiştir. Folk “halk”, lore de “bilim, bilgi” anlamına gelmektedir. Folklor kelimesi bu sebeple Türkçe’de “Halk Bilimi” olarak kullanılmıştır.

İngiliz William j. Thoms tarafından folklor terimi 1846 yılında ilk olarak kullanılmıştır. 1878’de İngiltere’de Folklore Society isimli derneğin kurulmasının ardından folklor bilim dalı adı olarak yayılmaya başlamıştır. Rus, İşkandinav, İşpanyol, Portekiz bilginleri tarafından da bu kelime kullanılmıştır. 1846 tarihinden günümüze Anglo-Sakson ülkeleri ile Baltık Ülkeleri ve Fransa da yayılan bu kelime ülkemizde de benimsenmiştir. Dili Almanca olan(Almanya, Avusturya, İşviçre) Folklor kelimesi yerine aynı anlama gelen “Volkskunde” kelimesi kullanılmaktadır (Kalaycı,1994:163).

Milletlerin kendilerine özgü bir toplum yapısına sahip olması sebebiyle Folklor kelimesinin açıklanması ile kapsam kısmının oluşturulmasında ülkelerin bilginleri içinde yaşadıkları yerlerin toplum yapısı doğrultusunda değerlendirmelerde bulunmuşlardır. Örneğin Almanya’da Folklor için, siyasal bilimlerin giriş yeri, giriş

⁶ İnternet Kaynağı <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80209/halk-oyunlari.html>Erişim Tarihi: 23.04.2020.

⁷ İnternet Kaynağı <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80209/halk-oyunlari.html>Erişim Tarihi: 23.04.2020.

odası, sosyal politikanın kökeni, kaynak kitabı olarak gösterilebilir. Folklor toplumun yaşayışı ve bilimsel anlayışı olarak kabul edilmektedir. Sosyoloji, sözcük anlamı olarak Folklorun bölümleri içerisinde yer almaktadır⁸.

Bir milletin veya bir coğrafi bölgenin kendine has maddi ve manevi ürünlerini kültürel yönden kendine has yöntem-teknikler ile derleyip, sınıflandıran, çözümleyerek, yorumlayan ve bütün haline getirmeyi amaç edinen bilim dalı Folklor'dür (Veyis, 2000:15).

Folklor ülkelerin temelini oluşturmasında etkili olan yaşamın tümünü etkileyen ortak davranış yargılarının açıklanmasında; yaşamın düzenlenmesinde, halk kültürünün ana damarlarının belirlenerek özgün ürünlerin oluşturulmasında folklorun önemi çok büyüktür⁹.

Ülkemizde folklorün elde edinilen bilgiler doğrultusunda 1900'lü yıllarda ortaya çıktığı tahmin edilmektedir (Yıldırım, 1994: 9).

Günümüzde halk bilim kelimesi folklor kelimesi yerine kullanılmaktadır. Bir toplumu oluşturan maddi ve manevi kültürel geleneklerin derlenip, araştırılması ve değerlendirilmesi üzerine oluşturulan bilim alanı olarak tanımlanır. Halka ait olan her şey halk bilimi kapsamında ele alınmaktadır. Dil ile kültür toplumun birbirinden ayrılmayan parçaları arasında yer almaktadır. Bu durum kültürel farkındalık kavramının ortaya çıkmasına, kültürel farkındalığın dilin öğrenilme süresinin kısalmasına etki etmektedir (Alyılmaz ve Er, 2016: 1393).

Halkın kültürüne ait maddi ve manevi kültürleri araştırmada gerekli tespit ve genel sonuç kurallarını belirleyen folklordür. Folklor amaç olarak uzun yıllar biriken ve yaşam alanının bir parçası olan bilgileri araştırmayı kendine seçmiştir. Yöresel kültürlerden ulusal kültürlere öğelerin aktarılması yoluyla onları kuvvetlendirerek tüm insanlığın kültürüne katkıda bulunmaktadır. Folklor 2 temel ögeyi kapsamaktadır.

Maddi hayat kültürü: Toplumun tabiat olaylarına karşı yaklaşımı ve mücadelesi ile ve ona üstünlük göstererek ondan yararlanmada mücadelesi temelinde başlıca fen ve bilimin kullanılmasıdır. Maddi hayatın bu bilgilerin nesiller boyu aktarılmaktadır. Oğul

⁸ İnternet Kaynağı: (<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php>) Erişim tarihi:07.05.2022.

⁹ İnternet Kaynağı: (<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php>) Erişim tarihi:07.05.2022.

babadan çırak ustadan kulaktan kulağa olacak şekilde anonim halde günümüze kadar gelmiştir.

Manevi hayat kültürü: Folklor geleneği bilimi olarak bilinir. Gelenek kavramını içeren bir kuşaktan bir kuşağa aktarılan kültürle bir arada alışkanlıkların bilgileri, töreleri ve davranışlarını kapsamaktadır. Folklor halkın geleneği ile millete maddi ve manevi kültürü özgün metodlarla araştırarak derleme ve sınıflandırma yapan ve aynı zamanda analizlerini yaparak değerlendirme yapan bilim dalıdır.

Halk kültürü folklorun inceleme alanı içindedir. Siyasi ve ideolojik buluşlara bağlı olarak halk kavramı farklı değerlendirilebilmektedir. Folklor açısından bakıldığında halk ortak kültür ve sosyal özellikleri paylaşan insanlardan oluşan topluluktur. Bir olay veya folklor kültür ürününün folklor malzemesi sayılabilmesi için şu özelliklere sahip olması gerekmektedir:

- Halka ait olmak
- Sözlü geleneğe dayalı olmak
- Anonim olmak
- Nesilden nesile, geçerek yayılmış olmak
- Belli bir coğrafya üzerinde yaygın olmak
- Belli bir tarih geleneğine sahip bulunmak
- Bilinçsiz bir süreçte oluşmak
- Genellik özelliği taşımamak¹⁰.

1.2. Türkiye’de Halk Oyunlarının Doğuşu ve Kültürel Boyutu

Geleneklerine bağlı olarak yaşamaya oldukça önem veren Türklerin oldukça güçlü bir tarihi ve bununla birlikte yüzyıllardır birlikteliklerini sağlayan zengin kültürü vardır. Bu kültür içerisinde oyun geniş bir kavram olarak kullanılmakta olup insanın oynadığı tüm oyunlar için kullanılmaktadır.

Türklerde oynamak anlamına gelen kelime Divanı Lugat-it- Türk içerisinde ‘‘Büyi’’ kelimesi ile eşleştirilmiştir. Kitapta geçen ‘Büdik’ ve ‘Büdihik’ kelimeleri oyun

¹⁰İnternet Kaynağı. www.folklor.gen.tr/folklor-halk-bilimErişim Tarihi. 08.05.2022.

ve raks kelimelerinin karşılığı olarak kullanılmıştır. ‘‘ Ođlan bñdhñti’’ (çocuklar raksta yarıştılar), ‘‘ Ol oğlanı bñdhñtti’’ (o oğlanı oynattı), kelimelerinin oyun ile ilgili olduğu belirtilmektedir (Gazimihal, 1949: 33).

Törelere bağlı, birliktelik içinde yaşamayı seven Türkler yaratıcı insanlar olarak bilinmektedir. İlk Türk uygarlıkları içerisinde yer alan Samanlar, Hunlar ve Oğuzlardan günümüze kalan belgelerden Halk Oyunlarının, gelenekleri doğrultusunda yapılan törenlerden en önemli bölümü oluşturduğu anlaşılmaktadır (Akyıldız, 2000: 9).

Orta Asya’da bulunan atalarımızdan kalan belgelerde oyun ile ilgili ilginç bilgilere rastlanmaktadır. Han Beyine gelin olarak gelen Çinli şair bir hanımın memleketine göndermiş olduğu mektupta Hunların adetlerinden şu şekilde söz etmiştir: Davulu her gece durmaz döverler ta güneşler doğana dek dönerler! Bu bize sıra oyunlarının M.Ö 2000 yıllarından itibaren ateşin etrafında ve davul eşliğinde oynandığı, güneşin doğuşu ve batışı ile çevrede yaşanan doğal olayları betimleyen halk oyunlarının sabahlara kadar sürdüğünü göstermektedir.

Anadolu’da yaşamış olan Türk uygarlıklarının Asya kültüründen etkilendikleri, geniş kültür birikimleri ve eski Anadolu uygarlıklarından kalan kültür ürünlerini temsil ettiği görülmektedir. Halk oyunlarımız bu etkileşim sonucunda Anadolu’da yaratıcı gücü, becerisi, sanat anlayışları ve beğenilerinin katkılarıyla atalarımız tarafından oluşturulmuştur.

Dil, din, tarih, ekonomik ilişkiler ve yerleşim alanı bakımından Anadolu’da yaşayan uygarlıklar çeşitli kültürlerle etkileşim içindeydiler. Türklerin Orta Asya’dan getirmiş oldukları Hitit, Frig, İyon, Bizans kültür birikimlerine ilave olarak; Selçuklular ve Osmanlılar birikimlerini sürdürerek geliştirmişlerdir. Biriktirme neticesinde ortaya çıkan paha biçilmez olan halk oyunlarımız, geleneklerimiz doğrultusunda törenlerimiz içerisinde yaşatılarak bütün çeşitliliği ile günümüze gelmiştir. Halk oyunlarının günümüzde halk tarafından kabul görölmesi ile insan davranışlarının öğrenilen ve kuşaktan kuşağa aktarılan bir kültür ürünü olarak yerini almıştır¹¹.

‘‘Cumhuriyetin ilanından günümüze, özellikle 1990’lı yılların başında Türk dünyasındaki birçok Türk boyunun bağımsızlığını kazanmasının ardından halk oyunları

¹¹ İnternet Kaynağı: .<https://sites.google.com/site/mrccan/halk-oyunlari/halkoyunlarinin-tarihçesi> Erişim tarihi: 25.05.2022

gösterileri, ortak kültürel değerler etrafında yürütülen diğer halk kültürü çalışmaları gibi ulusal romantik bir anlayışla, diğer folklor ürünleri ile birlikte önemli bir yaygın uygulama haline gelmiş olup eğitim aracı olarak milli bilinç etrafında şekillenmelidir. Bu bağlamda şekillendirilecek bir eğitim sistemi, bireylere kendi ulusal kültür ve tarihlerini öğreten, çağın gereklerine göre ihtiyaç duyacakları donanıma sahip olmalarını sağlayan ve onları küresel rekabete hazırlayan bir sistem olacaktır” (Oğuz, 2001: 22).

Halk oyunlarının başlangıcı olarak ilk insanların kabileler halinde yaşamaya ve yönetmeye başladığı tarihlerden sonra tanımlanamayan büyük ve sihirli güçlere inanmaları sonucunda ilk dansların doğuş süreci başlamıştır. "İlk danslar dünyanın neresinde doğdu?" şeklinde ki soruya ilk uygarlıklar dünyada ortaya çıktığı yer ilk dansların da orada doğduğu, meydana geldiği yerdir (Baykurt, 1976:17).

Anadolu da Türk halk oyunlarının öz yapısı incelenirken zenginliğin kaynağının da incelenmesi gerekmektedir. Türk halk bilimcileri tarafından bu zengin kültürün kaynakları aşağıda verilen esaslara dayandırılmaktadır:

- “1. Türklerin Orta Asya'dan getirdiği kültür,
2. Türklerin İslamiyet’i kabul ettikten sonra geliştirdikleri kültür,
3. Türklerin Anadolu'ya ayak bastıklarında karşılaştıkları ve reddetmedikleri yerleşik Anadolu kültürü,
4. Türklerin Avrupa'dan aldığı kültürel öğeler,
5. Cumhuriyetin kuruluşundan sonra yukarıda saydığımız dört dayanağı içine alarak elde ettiği halk kültürü sentezidir”¹².

1.3. Elazığ Halk Oyunları

Elazığ yöresinde oynanan halk oyunları içerisinde, “Halay” oyunları diğer yörelerde oynanan halk oyunlarına göre farklılıklar göstermektedir. Oyunlar melodileri ve ritmik yapıları bakımından diğer illerde oynanan oyunlara göre daha yavaş ve daha estetikdir. Yörede oynanan oyunlardan çok azı çok hareketli oyunlardan oluşmaktadır. Ayrıca Elazığ yöresi halk oyunları incelediğinde oyun müziklerinin zengin nağmeli

¹² İnternet Kaynağı: (<http://ayildiz.s5.com/Folklor2.htm>: Erişim Tarihi: 05.06.2022).

yapısına ek olarak, oyuna ait figürlerin de zengin olduğu ve her oyunun figürlerini karşılayacak şekilde bir müzik formunun da bulunduğu, birçok oyunda ise müzik-oyun formu bütünlüğünün korunduğu görülmektedir (Sivrikaya, 2002: 27).

Elazığ yöresi halk oyunlarının öz yapısına bakıldığında “tatlı-sert” şeklinde ifade edilen bir seviyede oynanmaktadır. Bu “tatlı-sert” kavramı halay bölgelerindeki bazı oyunlar için kullanılmakta olan genel bir kavramdır. Hareket estetiği olarak incelendiği zaman, izleyen için çok sert olan ya da kaba olmayan figürler ve adım yapılarından oluşmakta oyunlar için kullanılan bir kavram olan, tatlı, sertin oyunlarda düzeyleri de bulunmaktadır. Elazığ yöresinde ki oyunlardan özellikle erkeklerin oyunları, biraz daha sert bir şekilde oynanmakta, kadınların oyunları ise nispeten daha tatlı şeklinde ifade edilen bir tarzda oynanmaktadır. Elazığ kültürü için büyük hizmetler yapmış olan ve değerli bir folklor araştırmacısı olarak bilinen Fikret Memişoğlu, Elazığ halk oyunlarının iki bölümden oluştuğunu belirtmektedir. Bunları meydan oyunları ve oda oyunları olarak ayırmıştır (Memişoğlu, 1988: 37).

1.3.1. Meydan Oyunları

Genellikle erkekler tarafından açık havalarda oynanan oyunlar meydan oyunları olarak adlandırılmaktadır. Meydan oyunlarına örnek olarak Halay, Keçike (Köçekçe), Ağır lama (Ağır Halay), Çepik, Temir Ağa, ...vb gibi oyunlar gösterilebilir. Bunlara ek olarak Deve oyunu, Pisik oyunu gibi oyunlar da erkekler tarafından meydana oynanan dramatik ve seyirlik oyunlara örnek olarak gösterilebilir (Sivrikaya, 2002: 28).

Harput ve yakın köylerinde taassup sebebiyle kadınlar tarafından meydan oyunları oynanmamaktadır. Fakat bazı Alevî köylerinde erkekler ve kadınların birlikte, yan yana bir şekilde meydana oyun oynadıkları görülmektedir. Ermenilerde de kadınlar ve erkeklerin Harput bölgesinden sürülmeden öncesinde buldukları mahallelerde ve köylerde birlikte meydan oyunları oynadıkları bilinmektedir. (Sivrikaya, 2002: 28)

1.3.2. Oda Oyunları

Kadınlar tarafından kendi aralarında eğlencelerde ve düğünlerde oynadıkları oyunlar oda oyunlarıdır. Bu oyunlara örnek olarak Çayda Çıra, Güvercin, Sudan Geçirme, İsfahan, Çikçiko, Şeve Kıрма,...vb gibi oyunlar gösterilmektedir. Bu oyunlar

içerisinden Çayda Çıra, Güvercin ve Sudan Geçirme oyunları erkeklerin oynadıkları oyunlar içerisinde yer almaktadır¹³.

Halk oyunları yerel özellikler göstermektedir. Bunun oluşmasında yöre insanının yaşam tarzı, tarihi, ırkı ve buldukları yörenin coğrafi özellikleri en önemli etkenlerdir. Elazığ müzikli halk oyunları incelendiğinde çoğunluğunun halay türünden olduğu görülmektedir. Kadınlar ve erkeklerin ayrı oynadıkları halayların yanısıra karışık olarak oynanan halaylar da bu oyunlar içerisinde yer almaktadır.

Müzikli halk oyunları yönünden Elazığ ili ülkemizin zengin yöreleri içerisinde yer almaktadır. Yerel giyim-kuşam inceliği ve güzelliğinin yansması halk oyunlarında kullanılan giysilerinin meydana getirdiği zerafet, oyun figürlerinde yer alan uyum ve tutarlılık doğrultusunda Elazığ oyunlarının, tüm ülke genelinde hakeden bir üne sahip olduğu görülmektedir.

Klasik dans usulü oyunlarımızın çoğunda yer almaktadır. Elazığ'ın başta gelen oyunu Çayda Çıra olarak bilinen oyundur. Bütün dünyada mumlu dans olarak bilinmekte olan Çayda Çıra Elazığ'ın en önemli oyunudur. Ayrıca bu oyunlara ek olarak halay, avreş, üç oyunlar gibi oyunlar oynanmakta, bu oyunlar için hep günlük elbiseler kullanılmaktadır. Oyunu oynayanların temel amaçları eğlendirmek değil kendilerinin eğlenmesi içindir¹⁴.

Elazığ da müziğin eşlik ettiği halk oyunları klarnet ve davulun eşliğinde oynanılmaktadır. Türkü eşliğinde oynanan oyunlarımız içerisinde delilo, fatmalı (nure), tamzara, büyük ceviz, güvercin, ısfahan ve leblebici oyunları yer almaktadır. Yalnız kadınlar tarafından oynanan; gelin oyunu, şeve ve kırma oyunları yer almaktadır. Ayak, ağır halay (ağırlama), temürağa, keçike, bıçak, kalkan kılıç, çepik oyunlarında Elazığ yöresine ait oyunlar içerisinde yer almaktadır. Elazığ yöresi tatlı dilli olan, güler yüzlü ve işlek zekalı olan kişilerin memleketidir. Bu ili görenler kem göz, kötü söz, gam ve kasavetin ilin etrafında yer almadığını bilirler. Elazığ milleti güler yüzlü insanları sever, gamlı olanları neşelendirmeyi arzu eder. Oyunlarına ve düğünlerine özgü olarak ve

¹³İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-ncelme>) Erişim tarihi:21.06.2022

¹⁴İnternet kaynağı: (<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>) Erişim tarihi: 02.06.2022

Halaylar olarak ikiye ayrılarak incelenebilir. Dügün oyunlarını kadınlar ve erkekler ayrı ayrı, ya da iki cinsin karışıklığıyla oynayabilmektedirler¹⁵.

1.4. Elazığ İlinin Tarihi

Elazığın eski yerleşim yeri olan Harput'un adı, Har-(taş, kaya) ve put (berd), (kale) hecelerinin birleşmesinden oluşmuştur. Günümüz Türkçesinde de taş, kale anlamına gelmektedir. Yaklaşık 4000 yıllık bir tarihe sahip olan Harput, yerleşim yerinin aşağıda bulunan mezireye doğru kaymasıyla Yukarı Şehir olarak da adlandırılmaktadır. Elazığ, Harput kalesinin bulunduğu tepenin altındaki dağ eteklerinin yamacından itibaren başlayan "Mezire" adıyla bilinen bölgede kurulmuştur. Tarihi bir şehir olan Harput'un devamı niteliğinde olan Elazığ ili, Harput ile birlikte tasavvur edilmektedir (Elazığ il Yıllığı, 1998:31).

Anadolu'nun en eski yerleşim yerleri içerisinde Harput yöresi de yer almaktadır. Harput yöresinin yerleşimi tarih öncesine uzanmaktadır. İl sınırlarının Fırat nehrinin çizdiği büyük kavis içerisinde, sulak ve aynı zamanda verimli olan bir ova üzerinde olması doğal kaya sığınaklarına sahip olması, hem kara hem de su hayvanlarından zengin olması sebebiyle bu yöre, Paleolitik çağdan beri yerleşme alanı olarak kullanılmaktadır (Elazığ il Yıllığı, 1998:31).

Yerleşim yeri olarak bölgenin tarihi çok eski olmakla birlikte Elazığ kent merkezinin geçmişi yenidir. Bundan dolayı Elazığ tarihi incelenirken devamı niteliğinde olan Harput'un tarihinin de birlikte incelenmesi gerekmektedir. Elazığ'la birlikte çevresinin yazılı tarihinin incelenmesinde Hitit tabletlerindeki bilgiler önemlidir. M.Ö. 2000'li yıllarda yörenin İşuva ismiyle anılmaktadır. M.Ö. 12.ve 7. yüzyıllar arasında ise yöreye merkezi Van (Tuşpa) olan Urartu medeniyetinin hakim olduğu bilinmektedir¹⁶.

MÖ 9. asırdan sonra merkezleri Tuşpa (Van) olan Urartular bölgeyi işgal etmişlerdir, en büyük özellikleri çivi yazısı kullanmalarındır. Madencilikte de ileriye gitmiş olan Urartuların bir diğer özellikleri de kayalar üzerine oyuklarla inşalar yapmaları, tüneller açmaları, su kanalları ortaya çıkarmalarıdır. Günümüze kadar halen varlığını koruyan Harput Kalesi Urartular döneminden kalmıştır. Bu bilgiler Harput

¹⁵İnternet kaynağı:(<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>)Erişimtarihi: 02.06.2022

¹⁶ İnternet kaynağı. <https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakkinda-i-681>. Erişim Tarihi: 15. 06.2022

tarihinin en az 3000 yıla kadar dayandığının bir nevi ispatı olmuştur. Günümüzde sonu, şehir manasına gelen “gert” hecesi ile biten yerleşim yeri isimleri de Urartular’dan kalmıştır. Harput dolaylarındaki Mazgirt, Vazgirt gibi yer isimleri birkaç örneğidir (Ardıçoğlu,1964:7-8).

Urartu medeniyeti dönemine ait olarak, Harput Kalesinden başlamak üzere, Altınova Norşuntepe’de ortaya çıkarılmış olan Urartu medeniyeti, Palu Kalesi, Karakoçan (Bağın) ve İzoli (Kuşsarayı)’ndaki çivi yazılı kitabeler okunduğunda yörede Urartu hakimiyeti açıkça görülmektedir. Bölgede sonradan sırasıyla Med, Pers, Roma, Bizans ve Araplar değişik dönemlerde olmak üzere bölgeye egemen olmuşlardır. Büyük Selçuklu Devletinin hakimiyet alanının Anadolu’ya doğru kayması Harput’u Türk Yurdu yapmıştır. Bu durumun oluşmasında en önemli savaş şüphesiz Malazgirt Meydan Muharebesi’dir. Çubuk Bey 1085 tarihinde Harput’u fethederek Harput’ta Çubukoğulları Beyliği’ ni kurmuştur.

Emir Çubuk’un bölgede Çubukoğulları beyliğini kurması, Harput ve çevresinin Türkleşmesi’nde ilk adımlardan biri olmuştur. Türk hükümdarları Anadolu’ya yerleştikten sonra konaklamayı Harput Kalesi’nde yapmışlardır. Kale etrafı yavaş yavaş şehir olmaya başlamış ve Harput’ta bir yerleşim alanı görünümü oluşmuştur. Bu şehir hissiyatı, Türklerle başlamıştır (Ardıçoğlu,1964:35).

Harput, Türkler tarafından alınma süresine kadar sadece korunaklı bir kale iken Türklerin burayı almasıyla birlikte büyüyerek bir şehir halini almıştır. Çubukoğulları Beyliği’nin hakimiyeti kısa sürmüştür. Artuklu Belek Behram 1110 yılında Harput ve yöresini ele geçirerek Artukoğulları dönemini bölgede başlatmıştır. Belek Gazi Haçlı seferlerini önlemek için büyük mücadele vermiştir. Artuklu hanedanı, 1234 tarihinde I. Alaaddin Keykubad tarafından sonlandırılmış ve Harput bu tarihten sonra Türkiye Selçukluların hakimiyeti altına girmiştir. Köseadağ Savaşı sonrasında Harput, 1243 tarihinde İlhanlılar tarafından kuşatılmış, 1363 tarihinde Dulkadiroğullarının hakimiyetine, 1465 tarihinde Akkoyunluların ve son olarak Çaldıran Savaşı’ndan sonra ise 1516 tarihinde Osmanlıların eline geçmiştir¹⁷.

Yerleşmeye elverişli olmaması, tabiat şartlarının zorlu olması, iâşe temininde yaşanan güçlükler Harput’un gelişmesini engellemiştir. 1834 tarihinde doğu illerini

¹⁷ İnternet kaynağı. <https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakinda-i-681>. Erişim Tarihi: 15. 06.2022

islah etmek amacıyla görevlendirilmiş olan Reşid Mehmed Paşa Ovada yer alan Agavat Mezrası'nı merkez haline getirdikten sonra kurulmuş olan Mamuretülaziz (Elazığ) ilinin merkezi, Harput'tan buraya taşınıp aynı yıl içerisinde hastane, kışla ve cephane binaları yaptırılmış il merkezi, Harput'tan merkeze taşınmıştır. Bundan sonra Harput stratejik önemini kaybetmiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başlarında Ermenilerin arasında Protestanlığı yaymak için çalışan Amerika'lı Misyonerler buraya yerleşerek 1876 tarihinde burada bir kolej açmışlardır. I. Dünya Savaşı döneminde şehrin ermeni nüfusunun başka yerlere nakledilmesiyle Birçok müslüman ahalî aşağıda yer alan Mamuretülaziz'e yerleşmiş, bunun sonucunda Harput harabe bir şehire dönüşmüştür.

1867 yılında "Mamurat al-aziz" adı Sultan Abdulaziz'in tahta çıkışının 5. yılında Hacı Ahmed İzzet Paşa döneminde tayinle buraya gelen Vali İsmail Paşanın önerisiyle ile verilmiştir. Fakat telaffuzu olarak zor olduğu için halk arasında kısaca "Elaziz" olarak söylenmeye başlanmıştır.

Öncelerden eyalet ve vilayet merkezi olan şehir bir müddet Diyarbakır vilayetine bir sancak olmuş, 1875 tarihinde bağımsız bir mutasarrıflık, 1879 tarihinde de tekrar vilayet olmuştur.

Elazığ vilayetine Malatya ve Dersim Sancakları Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde bağlanmıştır., Bu iki sancak 1921 tarihinde Elazığ'dan ayrılmışlardır. Atatürk'ün 1937 tarihinde şehre geldiğinde "azık" ili anlamına gelen "Elazığ" adı Atatürk tarafından buraya verilmiştir¹⁸.

1.5. Elazığ İlinin Coğrafi Yapısı

Elazığ Doğu Anadolu'da Güneybatı bölgesinde ve Yukarı Fırat havzasında yerleşim göstermektedir. Yüzölçümü 9153 km olup Türkiye'nin yaklaşık %0,12'sini içermektedir. Doğu boylamları 40 0 21' ile 380 30', Kuzey enlemleri ise 38 0 17' ile 39 0 11'dir Elazığ doğuda Bingöl kuzeyde(Keban Baraj Gölü) Tunceli, güneybatı ve batıdan (Karakaya Baraj Gölü) ise Malatya, güneyden Diyarbakır ili ile komşudur. İlin 11 ilçesi 537 köyü ve 709 mezrası bulunmaktadır.

¹⁸ İnternet Kaynağı. <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-58519/elazig-tarihi.html> Erişim Tarihi: 17.06.2022

Malatya ilinden doğuya doğru uzanan Güneydoğu toroslar Elazığ ilinden geçmektedir. Ayrıca Elazığ ili batı, doğu ve güneyden Güneydoğu toroslarının uzantıları ile çevrilidir. Güneydoğu toroslar Van gölünün güneyinden kıvrılarak devam eder ve Türkiye'nin sınırlarını terk eder. Bu dağların en yüksek noktasını Elazığ'ın batısındaki 2118 metre yüksekliğindeki Hasan Dağları oluşturur. Bu dağların güneyinde yüksekliği 3004 metre olan bulutlu doğu 1925 metre yüksekliğindeki Karga dağı ve 2016 metre yüksekliğindeki Kamışlık dağı oluşturur.

Meryem Dağı 1490 metre yüksekliğinde olup Elazığ ovasının güneyinde yer alır. İlin kuzeyinde sıra dağlar yeniden yükselerek Beydoğmuş'ta 1724 metreye yükselir ve Keban barajına kadar devam eder. Doğuya yönelen Asker Dağını ve sonra Palu'nun doğusundaki Gökdere dağını meydana getirir ve Kuzeyde Bingöl ile sınır oluşturur. Buradaki Karaboğa dağlarının yüksek noktaları ilin sınırları içerisinde bulunur. Master dağı Hazar Gölünün kuzeyinde olup 2140 metre yüksekliğindedir. Güneyde yer alan Hazar baba dağı 2230 metre yüksekliğindedir.

Elazığ Fırat Havzası içerisinde yer almaktadır. Bu Havza Basra Körfezi havzasının bir parçası olarak bilinmekte olup Doğu Anadolu'nun en önemli ırmağı Fırat ile sularını boşaltmaktadır. Bu ırmak Murat ve Karasu olarak iki koldan gelip Keban barajından hemen önce birleşerek Fırat ismini almaktadır.

Murat nehrinin Palu ilçesi çevresinden Keban Baraj gölüne döküldüğü noktaya kadar olan uzaklık 500 km dir.

Bu nehir Fırat'ın en büyük kolu olup havzası 42000 km olan Akaçlama Havzasından ilk kaynağını Van gölünün Kuzeyinde bulunan Aladağından alır. Ayrıca gülizar yaylalarındaki suları da toplayarak Ağrı'dan geçer ve Bingöl' e bağlı Genç ilçesini geçerek Elazığ topraklarında seyrederek. Uzunluğu 2800 km yi bulmaktadır.

Hazar gölü il merkezine 25 km uzaklıkta olup Elazığ, Diyarbakır yolu boyunca yerleşmiştir. Uluova ile arasında Master dağı güneyinde ise Hazar Baba Dağı bulunmaktadır. Palunun 1250 metre derinliği 200-250 metre genişliği 5-6 km uzunluğu 22 km toplam alanı ise 86 km dir. Bu turizm amaçlı ve ekonomik olarak ise katkıda bulunmaktadır¹⁹.

¹⁹ İnternet kaynağı. <https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakinda-i-681>. Erişim Tarihi: 15. 06.2022

Şekil 1.1. Elazığ Haritası²⁰

1.6. Problem Cümlesi

Müzik açısından(makam, dizileri, ezgi süreleri, seyirleri ve anonimlik vb.)

Elazığ yöresindeki Halk oyunlarının analizi nasıldır?

1.6.1. Alt Problemler

1. Elazığ yöresi Halk Oyunlarında hangi kıyafetler kullanılmaktadır?
2. Elazığ yöresi Halk Oyunları müziklerinde hangi karar sesleri kullanılmaktadır?
3. Elazığ yöresi Halk Oyunları müziklerinde hangi makam dizileri kullanılmaktadır?
4. Elazığ yöresi Halk Oyunları müziklerinde hangi usuller kullanılmaktadır?

1.7. Araştırmanın Amacı

Çalışmamızda Elazığ yöresi'nin türküleri Türk müziği çerçevesinde müzik açısından analiz edilip yöresel özellikleri de dikkate alınarak genel karakteristik özelliklerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Çalışmada Elazığ yöresine ait Halk oyunlarının TRT repertuarı ve diğer kaynaklardan alınan eserlerin müzikal analizlerinin yapılması ve incelenmesi amaç olarak belirlenmiştir.

²⁰ İnternet Kaynağı. <https://www.cografya.gen.tr/tr/elazig/> Erişim tarihi.29.06.2022.

Bu çalışma Elazığ yöresi Halk oyunları müziklerine farklı bir bakış açısı ile yaklaştığından bu konuda eksik olan kaynak ihtiyacına ve Türk Müziği Kültürüne oldukça önemli katkı sağlayacaktır.

1.8. Araştırmanın Önemi

Yapılan bu araştırma Elazığ Halk Oyunları Müziklerine ve genelde Türk Müziğine katkı sağlayacağından önem arz etmektedir. Özellikle Elazığ Halk oyunlarının analizinin yapıldığı araştırma sayısı sınırlıdır. Bu nedenle bu konuda araştırma yapacak genç nesillerin araştırmalarında önemli fayda sağlayacaktır.

1.9. Araştırmanın Sayıltıları

Bu araştırmada çalışmaya başlamadan önce Elazığ Kültürü, Halk oyunları ve Türk halk oyunları ilgili birçok kitap makale tez ve konuyla ilgili internet sitesi incelenerek elde edilen veriler ve bilgiler kendi veri ve bulgularımızla birlikte güvenilir ve geçerli olarak düşünülmektedir.

1.10. Araştırmanın Sınırlıkları

Bu araştırmada Elâzığ yöresine ait günlük hayatta düğünlerde ve eğlencelerde çalınıp oynanan ve notalarına TRT Türk halk Müziği arşivi ve diğer kaynaklardan ulaşılabilen 20 adet halk oyununa müzikallerin incelenmesi ile sınırlıdır. Araştırmada yer alan Halk oyunlarının yöre halkı tarafından iyi bilinmesi ve yine sıkça kullanılmasıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde yürütülen araştırmada kullanılan model ile evren ve örneklemin ait bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca veriler toplanması ve bu verilerin analiz edilmesiyle ilgili olarak temel bilgiler eşliğinde çalışmadaki yöntem bilgileri bulunmaktadır. Çalışmamızda kullanılan yöntem nitel araştırma yöntemidir. Çalışmayla ilgili çok sayıda kaynak ve doküman tarandıktan sonra Elazığ yöresine ait halk oyunlarının analizinin yapılmasında yapılmış bu çalışmamızı kolaylaştırmakla birlikte çalışmamıza netlik kazandırmıştır.

Bu çalışma betimsel bir araştırma özelliğine sahiptir. Veriler belgelerin taranması ve analizi ile elde edilmiştir. Bu yöntem var olan belge ve kayıtlara ait verilerin bir sistematik ile incelenmesidir. Bu belirlenen amaca yönelik olarak kaynak bulma ve bunların okunup not edilerek analizi ve değerlendirilmesini içermektedir.

2.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırmalarda gözlem ve görüşme ile doküman analizi veri toplama yöntemleri kullanılmaktadır. Ayrıca bu araştırma türünde yapılan araştırmalar doğal ortamlarda yapılmakta olup veriler gerçeğe uygun ve bütünlük oluşturulacak şekilde ve belirli bir zaman sürecinde ortaya konulmaktadır. Bu çalışma kaynak tarama ve analiz yöntemleri betimsel araştırma kullanılmıştır. Veriler belge tarama yöntemi ile analiz edilmiştir. Bu modelde araştırılan konu veya olayda birey veya nesnelere mevcut olduğu şartlarda tanımlanır. Burada söz konusu olayı veya nesneyi uygun ve gerçekçi şekilde tanımlamak önemlidir (Karasar, 2005:77).

Mevcut durumda tarama modeli aynı tarzda betimleme yapılmış ve elde edilen veriler literatürlerin tarandıktan sonra analizlerinin yapılması ve görüşme (interwiev) ve müzikal analiz yöntemi kullanılmıştır.

Müzik eserlerine ait analizler “Etüd ya da eseri oluşturan tüm yapıtaşlarının teker teker irdelenerek kompozisyonun bütünü içindeki yerleri ve bütünlü ilişkilerinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu analizler; harmony, kontrpuan, form, still, eserin bestecisi hakkında

bilgi, eserin karakteri (dans, marş, dinsel.vb), eserdeki karakter ve atmosfer değişiklikleri, kavrayışı ifade edebilecek estetik sorunlar (ritm: Ölçü aksanları, ritmik aksanlar ve duygusal aksanlar; melodi: Cümle ve cümle parçacıklarının artikülasyonu ve nüans öğeleri) vb. tüm müzikal planlamaları içerir. Bütün bu planlamalar eserin teknik ve müzikal özelliklerini tanımak için yapılan analizler olup, esasen, etkili bir performansa ulaşabilmede teknik ve müzikal disiplinlere ilişkin güçlüklerin belirlenerek çözümlerinin üretildiği bir tanıma analizidir” (Bağçeci, 2003: 163).

2.2. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Bu araştırmada evreni oluşturan kültürel etkileşim ve köklü değişim olgularından biri olan Türk Halk oyunlarında kullanılan müziktir. Örneklemi ise yıllardır bir kültür merkezi olarak tarihe ve birçok medeniyetin kültür mirasını içeren Elazığ’ın yöresinde yer alan Elazığ yöresi halk oyunlarının TRT müzik dairesi repertuarı ve diğer kaynaklardan alınan 20 adet Elazığ halk oyunları Müziği oluşturmaktadır.

2.3. Verilerin Toplanması ve Analizi

Elazığ yöresi halk oyunlarının müzikal makam bakımından analizinde karar sesleri güçlü sesleri değiştirme işaretleri, makam dizileri, usulleri ve müzikal icralarda kullanılan metronom ve ses dizileri orijinal notaların kullanılarak araştırılmış ve tespiti yapılmıştır. Bu seslerde ayak kavramının yerine makam dizisi kullanılmış ve böylece yapılandırma yoluna gidilmiştir.

Özkan makam ve diziyi şöyle açıklamaktadır; “Bir dizide en önemli perdeler durak, güçlü ve asma karar perdeleridir. İşte makam, bir dizide durak ve güçlünün önemini belirtmek ve diğer kurallara da bağlı kalmak suretiyle nağmeler meydana getirerek gezinmeye denir. Dizi makamın esasını teşkil eder. Fakat dizide belli kurallarla gezinilmezse makam meydana gelmez. Yani dizi statik, makam aktiftir” (Özkan, 1994: 77).

Bu ifadeden anlaşılan bir ezgiyle makam dizisi ve makam yapısı birbirinden farklıdır. Eserlerin makam isimleri ile değil makam dizileri ile yapılmasının daha uygun bir yaklaşımdır. Çalışmadaki makam dizileri bu eserlerde ki karar ve durak sesleriyle birlikte işaretlerin duyum ve koma değerlerinin yakınlık derecelerine göre

uygulanmıştır. Metronom değerleri ise halk oyunları müziğinin o yörede uygulanışı göz önüne alınarak saptanmıştır.

TRT Müzik Dairesi Arşivlerinden ve diğer kaynaklardan verileri toplanan ve Makamsal Analizleri yapılan 20 Elazığ Halk Oyunu Notasının Makamı araştırılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR VE YORUM

3.1. Elazığ Yöresi Halk Oyunları, Müzikleri ve Yöresel Giysileri

Halk oyunları mahalli özellikler göstermektedir. Halk oyunları o yörede yaşayan insanların yaşam biçimlerini, tarihini, geçmişlerini irsiyetini ve o yörenin coğrafi özelliklerini yansıtmaktadır. Elâzığ'da oynanan müzikli halk oyunlarının büyük çoğunluğunu halay oluşturmaktadır. Kadın ve erkeklerin ayrı oynadığı halayların yansırı birlikte oynadıkları halaylarda vardır. Ülkemizde müzikli halk oyunları bakımından en zengin yerlerden biri olan Elazığ'da yerel giyim ve kuşam hem incelik ve güzellik olarak Halk oyunlarının giysilerine yansımıştır. Bu yansırı ile zerafet ve oyunlardaki figürlerin güzelliği yansırı uyumu ve tutarlılığı sayesinde kazandığı şöhret tüm ülkede bilinmektedir. Bu oyunların çoğu klasik dans usulü şeklindedir. Oyunlar genellikle günlük elbiselerle yapılmakla birlikte eski dönem giyim tarzlarını yaşatmak amacıyla kostüm mecburiyeti amacıyla makyaj kullanılmaktadır. Burada oyuncuların asıl amacı eğlendirmekten ziyade eğlenmektir.

Elazığ'ın en önemli oyunu olarak bilinen çaydaçırı tüm dünyada mumlu dans olarak bilinmektedir. Klasik dans usulü oyunlarımızın çoğunda yer almaktadır. Elazığ'ın başta gelen oyunu Çayda Çırı bütün dünyada mumlu dans olarak bilinmektedir. Ayrıca bu oyunlara ek olarak halay, avreş, üç oyunlar gibi oyunlar oynanmakta, bu oyunlar için hep günlük elbiseler kullanılmaktadır. Oyunu oynayanların temel amaçları eğlendirmek değil kendilerinin eğlenmesi içindir²¹.

Elazığ da müzikli halk oyunları davul ve klarnet eşliğinde oynatılmaktadır. Türkülü şekilde oynalınan oyunlarımız içerisinde delilo, fatmalı (nure), tamzara, büyük ceviz, güvercin, ısfahan ve leblebici oyunları yer almaktadır. Yalnız kadınlar tarafından oynanan; gelin oyunu, şeve ve kırma oyunları yer almaktadır. Ayak, ağır halay (ağırlama), temürağa, keçike, bıçak, kalkan kılıç, çepik oyunlarında Elazığ yöresine ait oyunlar içerisinde yer almaktadır. Elazığ yöresi tatlı dilli güler yüzlü ve kurak zekalı olan kişilerin memleketidir. Bu ili görenler kem göz, kötü söz, gam ve kasvetin ilin

²¹ İnternet kaynağı <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-79159/elazig-oyunlari.html>

çevresinde yerinin olmadığını bilirler. Elazığ milleti güler yüzlü insanları sever, gamlı olanları neşelendirmek ister. Oyunlarına ve düğünlerine özgü olarak ve Halaylar olarak ikiye ayrılarak incelenebilir. Düğün oyunlarını kadınlar ve erkekler ayrı ayrı, ya da iki cinsin karışıklığıyla oynayabilmektedirler²².

3.1.1. Elazığ Halk Oyunlarında Kullanılan Müzik Aletleri

3.1.1.1. Vurmalı Çalgılar

3.1.1.1.1. Davul

Türklerin en eski çalgıları içinde ve en çok sevilen davuldur. Davul Türk Kültür hayatında önemli bir yere sahiptir. İlk dinsel törenlerden, şaman ayinlerine, savaş alanlarına, mehter takımlarından meydanlara kadar Türk kültür hayatının vazgeçilmez bir parçasını teşkil etmiştir. Bu nedenle de halk oyunlarımızın en önemli çalgısıdır.

Davul tarih içerisinde büyük göçlere kadar gider Harput davulu eskiden mehterde kullanılan davula benzer hem tarz hem de yapı bakımından kasnağın yüksekliği ortalama 75 cm dir. Bu kasnağın her iki tarafına iyi işlenmiş şeffaf ve ince oğlak veya keçi derisi geçirilerek yapılır. Bu deriler birbirine bakan ince deri bağlar kullanılarak iyice gerilir. Bu deriler ayrıca davul ustaları tarafından tekrar işlenir. Davul omuza sağlam kayışla asılır ve bu şekilde çalınır. Tokmak ve ince çubukları merhem veya kiraz ağacından yapılabilir (Sivrikaya, 2002: 27).

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.1. Davul

²² İnternet kaynağı <https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-79159/elazig-oyunlari.html>

3.1.1.1.2. Darbuka

Usul ve ritim çalgısıdır. Genellikle toprak, ağaç, bakır, alüminyum ve pirinçten yapılır. Topraktan yapılmış olanlarına “Dömbek, Dönbek, Dömbelek, Dümbelek”ya da “Çömlek”, bazı yörelerde küpün üstüne deri geçirilerek yapılanlarına ise “küp” gibi adlar verilmiştir.

Madeni bakır, pirinç ve alüminyumdan yapılanlara da “Darbuka” adı verilir. (Sivrikaya, 2002: 27)

Genellikle sokak müziğinde sıkça kullanımı tercih edilen darbukanın çalması oldukça kolay ve oldukça eğlencelidir. Darbukada vurmali çalgılar grubuna girer. Genellikle ritimli ve hareketli olan parçalarda kullanılır. Darbukanın kolay çalınması ve eğlenceli olması tercih edilme sebebidir.

Darbuka tek bir tona sahip olduğundan ötürü tek çalındığında kulağa hoş gelmez. Bu nedenle başka enstrumanlarla desteklenmesi gerekmektedir. Klarinet, kanun, gitar vb. enstrumanlarla uyumu daha fazladır. Şekil olarak bakıldığında üstü yuvarlak iç kısmı boş ve aşağıya doğru incelen bir yapısı vardır.

Ülkemizde müzik yapımında sıklıkla kullanılan bir ensturamandır. Yalnız türk müziği için değil Arap müziğinde ve Kuzeyafrikada müzik yapılırken kullanılan bir ensturamandır. Milattan önceki dönemlerde günümüz darbukasına benzeyen vurmali ensturmanlar kullanılmıştır.

Mezopotamya ve Ortaasya medeniyetlerinde şekli ve ebatlarıyla değişikliklere uğrayarak değişimini tamamlamıştır. Uygarlıktan uygarlığa isminde değişiklik görülmektedir. 20. Yüzyılın başlarında klasik müzikle kullanılmaya başlayan bir saz çeşididir. Fakat en fazla halk müziğinde kullanılmaktadır. Araplarda darbukanın ismi “Küs” olarak bilinmekte ve ülkemizde kullanılan darbukalardan uzaktan yakından hiçbir alakası olmadığı görülmektedir²³.

²³İntnetKaynağı.<http://baterikursuizmirbornova.com/darbukanin-tarihcesi/ErişimTarihi:01.06.2022>

Fotoğraflayan: Melike Hande Özeran

Şekil 3.2. Darbuka

3.1.1.1.3. Tef, Def

Türkçe de tef, def olarak bilinir. Tef'in Azerbaycan'daki adı "kabal" dır. Kazak Türkçesinde, Kıpçakça'da, bazı Türk dillerinde de bir çeşit zilsiz tef olan daireye "dangra, dangıra" gibi adlar verilir.

Teflere halk arasında Acem, Acam, Hanende, Tefi Çingen Tefi gibi isimler verilir (Sivrikaya, 2002: 27).

Vurmalı klasik bir müzik aleti olan tef farklı uygarlıklara dayanmakta olup tarihi çok eski zamanlara dayanmaktadır. Başka milletlerinde kullandığı tef Türkler tarafından da kullanılmaktadır. Mezopotamya'da uygarlıkların araştırılması amacıyla yapılan kazı çalışmalarında bazı figürlerden elinde tef olan insanlar görülmüştür. Tefin özellikleri içinde kasnağın 20-40 cm çapında olduğu bilinmektedir. Kasnağın eni genellikle 4-6 cm arasındadır.

İnce bir derinin örtü şeklinde kasnağın gerdirilmesiyle oluşmaktadır. Ayrıca yapılan teflere bazen kullanım amaçlarına uygun bir şekilde ziller eklenebilir²⁴.

Şekil 3.3. Def²⁵

3.1.1.2. Nefesli Çalgılar

3.1.1.2.1. Gırnata(Klarnet)

Kökeni Orta Asya'dır. Kamışlı çalgılar ailesinden olup üflemeli halk çalgıları grubundandır. Eskiden Suriye Mezopotamya'da "KURNAYTA" adı ile bilinmektedir. Batı çalgısı olarak bilinse de sazın gerçek biçimi incelendiğinde kökeni Orta Asya olan nefesli Türk çalgılarından mey ile zurnanın seslerinin birleşmesinden oluştuğu görülmektedir (Sivrikaya, 2002: 27).

Klarnet nefesle icra edilmekte olup üflemeli bir çalgıdır. Bu çalgının yapımında dış etkenlere dayanıklı ağaçlar ile ebonit, metal bakalit gibi malzemeler kullanılır. Tuşlu bir mekanizması olan klarnette doğru sesler dudağın pozisyonuna ve üflemeye göre

²⁴ İnternet kaynağı. <https://www.bilgiustam.com/tef-def-nedir/>Erişim tarihi: 15.05.2022

²⁵ <https://www.bilgiustam.com/zurna-nedir/>Erişim Tarihi: 01.06.2022

ayarlanmaktadır. Bu müzik aleti batı müziğinde kullanıldığı gibi ülkemizde de sıklıkla kullanılmaktadır.

Şekil 3.4. Klarnet²⁶

3.1.1.2.2. Zurna

Farsça: Sur: Dügün, dernek Nay: kamış demektir. Orta Asya Türklerinde “Surnay”, Kafkas dilleri ve antik Farsçada “Sirgin”, Gürcülerde “Zurnavi”adlarıyla bilinen bu üflemeli çalgı çok eski Orta Asya kökenli, üflemeli halk çalgılarımızdandır.

Çoğunlukla davul eşliğinde çalınır. Keskin tiz bir sesi vardır. Eski Türkler, çalgıyı önvelleri davulla birlikte savaşlarda çalardı (Sivrikaya, 2002: 27).

İnsanlığın ilk dönemlerinden itibaren sıklıkla ortadoğu, Hindistan, Çin, Balkanlar ve Moğolistan bölgelerinde kullanılan bir çalgıdır. Ülkemizde mehter müziğinin önemli çalgıları arasında yer alır ve Rumeli ile Anadolu’ da yaygın bir şekilde kullanılır²⁷.

²⁶ <https://sozkonususanat.com/klarnet-nedir/>Erişim Tarihi: 01.06.2022

²⁷ <https://www.bilgiustam.com/zurna-nedir/>Erişim Tarihi: 01.06.2022

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.5. Zurna

3.1.1.2.3. Kaval

Tarihin en eski üflemeli çalgılarından, Orta Asya Türk uygarlıklarında biçimlenen kaval, Büyük Göç ve yeni konaklama ve yerleşim yerlerine götürüldü. Toplumların müzik ve kültür yapıları içerisinde giderek yaygınlaşan çalgı, birçok çeşidiyle çalınmaya başlanmıştır (Sivrikaya, 2002: 27).

Kaval şimşir ağacından yapılmakla birlikte daha nadir olarak incir, erik ve livori ağacından yapılmaktadır. Yapısında alt tarafta bir üst tarafta ise 7 tane delik bulunmaktadır. Dilli ve dilsiz kaval olmak üzere iki çeşidi vardır. Dilli kavalda uç kısmında sesi oluşturan bir düdük bulunur. Dilsiz kavalde düdük yoktur. Ve içi boş boru şeklindedir. Nefes teknikleri kullanılarak kişi istediği sesi oluşturur. Genellikle çobanlar kullandığından çoban çalgısı olarak bilinir²⁸.

²⁸ İnternet Kaynağı. <https://tr.wikipedia.org/wiki/Kaval> Erişim Tarihi: 02.06.2022

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.6. Kaval

3.1.1.3. Telli- Tezeneli çalgılar

3.1.1.3.1. Cümbüş

Cümbüş, 1930 yılında Zeynel Abidin Cümbüş tarafından geliştirilen, daha büyük bir topluluğun parçası olarak değerlendirile bilinen ud benzeri bir araç olarak kabul görülen modern kökenli bir Türk çalgısıdır. Amerikan banjo gibi (eğrilmiş alüminyum rezonatör kabı ve deri ses tahtası ile) şekillendirilen ve başlangıçta bir ud gibi yapılandırılmış olsa da enstrüman farklı bir boyun ve tel seti takılarak diğer enstrümanlara dönüştürülmüştür. Standart bir cümbüş, perdesizdir ama gitar, ukelele ve mandolin versiyonlarında da fretboardlar vardır. Bir müzisyen herhangi bir vidayı döndürerek boynun açısını dizelerine değiştirmesine izin verebilir yani boyun ayarlanabilir. Bir model, daha az teneke ve daha yumuşak bir ses etkisi ile ahşap bir rezonatör kasesi yapılır. (Sivrikaya, 2002: 27). Türkçede ‘‘eğlenmek’’ veya ‘‘eğlence’’ anlamları için türetilmiştir cümbüş sözcüğü. Zira enstrüman daha maliyetli klasik ud’a popüler bir alternatif olarak pazarlanmaktadır. Ayrıca icatlarını kendilerinden sonra adlandıran mucitlerin aksine Zeynel Abidin Cümbüş, soyismini enstrümanından almıştır²⁹.

²⁹ <https://muzikodi.com/cumbus/>Erişim tarihi: 02.06.2022

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.7. Cümbüş

3.1.1.3.2. Ud (Ut)

En eski Türk çalgılarından olan kısa saplı “Pipa”nın (gelişmiş olan ud Klasik Türk Müziğimizin değişmez çalgısıdır. İri gövdeli kirişli tezene ile çalınan kısa saplı bir çalgıdır.

Ud; Harput’a sonradan girmiştir. Ud’dan önce cümbüş kullanılmıştır. “Türk müziğinde ve oyunlarında Ud’un özel bir yeri vardır. Cümbüş’e kadar yerini bırakmamıştır. Cümbüş yerini almıştır, ancak yine de kimi zaman birlikte çalındığı görülür”(Sivrikaya, 2002: 27).

Perdesiz çalgılar grubundan olan ud, telli, mızraplı çalgılar kategorisi içerisinde yer almaktadır. Üç oktavlık ses aralığında olan ud, 11 ile 12 telli olarak kullanılmaktadır. Tel gruplamaları içerisinde alındığı zaman 6 grup tel bulunmakta ve en üst kısımda bulunmakta olan bam telinin tekli olarak kullanıldığı durumlarda 11, çiftli olarak kullanıldığı durumlarda da 12 telli olduğu görülmektedir. En üst kısmında yer alan bam teli Türk Müziği içerisinde kaba düğah olarak adlandırılmakta olan kalın la sesine akort edilir ve genellikle dem maksadıyla kullanılmaktadır.

Ut gövdesiyle yarım armudu anımsatan bir yapıya sahiptir. Sert ağaçlar içerisinde yer alan maun ve gürgen ağacı gövde kısmı için kullanılır. Sırt tarafı olan arka kısmında 20 ile 21 arası eşit parçadan oluşan yaprak kavramıyla adlandırılan kısımlar vardır. Sap kısımlarında yer alan burgular geriye doğru olacak şekilde sıralanmıştır. Diğer mızraplı çalgılara göre mızrabı daha uzundur ve parmaklar arasından geçirilerek tutulmaktadır. Türkçemize ut kelimesi Arapçada ki ud, kelimesinden geçmiştir³⁰.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.8. Ud

3.1.1.3.3. Kanun

Telli çalgılar içerisinde yer alan kanun Orta Doğu ve Kuzey Afrika'da yaygın olarak kullanılmakta olan bir çalgıdır. Arapça 'da 'yasa, yönetmek' anlamında ki 'kanun' kelimesinden gelmektedir. Araplarda bu kelimeyi Grekler'in 'κάνων'(kanón) kelimesinden alarak kullanmışlardır. MÖ. 19.yy'a dayanan kanun çalgısını tarihine göre en eski kanun Süryanilere ait olan Nimrud adlı şehirde bulunmuştur.

24-27 perde arasında yer alan bir müzik aletidir. Her perdede yer alan ses 3 tel tınlatır. Yapısı itibarıyla klavsenin ses sistemine benzemektedir. Özel olarak üretilen telleri naylondan yapılmıştır. Yapıldığı ilk dönemlerinde naylon tel kullanılan yerine bağırsaktan yapılmış olan giriş teller kullanılmıştır.

³⁰ <https://www.bilgiustam.com/ut-ud-nedir/>Erişim tarihi: 02.06.2022

Kanunun alt taban kısmı ıhlamur ağacı ya da sıkıştırılmış kontrplaktan, burgu tahtası yumuşak ağaçlardan olan ıhlamurdan, burguları gül, şimşir ya da abanoz benzeri sert ağaçlardan, dik, yamuk olan gövde tahtası genellikle çınar ağacından yapılmaktadır. Üç telden oluşan kanunun her perdesinde diyez, bemol, koma seslerinin ayarlanabildiği mandalları vardır.

Türk sanat müziğinin için kullanılmakta olan profesyonel kanun 26 perdeli ve her perdesinde üçer telin takıldığı 78 telli bir kanundur. Bu tellerin kalınlığına bakıldığında yukarıdan aşağıya doğru; 0.60 mm. 0.70 mm. 0.80 mm. 0.90 mm. 1.00 mm. 1.10 mm. 1.20 mm. Çapında olduğu görülmektedir.

Kanun için kullanılmakta olan tel, petrokimya sanayisinin kuruluş dönemine kadar kuzu bağırsaklarının kurutulularak bazı işlemlerden geçirilmesi sonucunda değişik kalınlıklar şeklinde üretilmiştir. Fakat petrokimyadan sonra buranın üretimi olan 'nylon-6' hammaddesinden bu teller elde edilmektedir³¹

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.9. Kanun

Türk müziğinde ve halk oyunları içerisinde kullanılan kanun, kendine özgü olan tezeneler ile çalınmakta, telli, kendine özgü şekilde akort edilen, diz üstü ve yatık bir çalgı çeşididir. Tezeneli diz üstü Türk çalgılardan en eski telli olan Yatağan, Yatugan,

³¹ [https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanun_\(%C3%A7alg%C4%B1\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanun_(%C3%A7alg%C4%B1))Erişim tarihi:02.06.2022

geliştirilmiştir. Elazığ yöresinin musikisi ve folklorunun, halk oyunlarının, kürsübaşı eğlencelerinin vazgeçilmez çalgıları arasında yer almaktadır (Sivrikaya, 2002: 27).

3.1.1.4. Yaylı Çalgılar

3.1.1.4.1. Keman

Dünyaca ünlü yaylı müzik aletleri içerisinde yer alan Kemanda dört tane tel bulunmaktadır. Kemanın nota sıralamaları mi, re, la ve sol olarak sıralanmaktadır. Arşe adı verilen bir yay ile çalınmakta kemanın yayı at kılından üretilmektedir. Bunun yanında ham misina olarak bilinen maddeden üretilerek yapılan keman yaylarında bulunmaktadır. Arşeye reçine sürülmesiyle kemandan daha canlı daha düzgün sesin oluşması sağlanmaktadır.

Türk müziğinde ve halk oyunlarında çokça kullanılmakta olan telli ve yaylı çalgı olan keman Elazığ yöresinin musiki folkloru ile halk oyunlarında çoğunlukla kullanılmaktadır³².

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.10. Keman

³² <https://www.elitmuzik.com.tr/blog/icerik/keman-nedir>Erişim tarihi:02.06.2022

3.2. Elazığ Halk Oyunları Kıyafetleri

3.2.1. Erkek Kıyafetleri

3.2.1.1. Başa Giyilenler

Erkeklerin başa taktıkları sekiz köşe şapka eski bir kültüre sahip olan Harput ve bunun devamı olan Elazığ kültüründe önemli yere sahiptir. Bu şapkanın Fransız kültüründe bir parçası olduğu söylenmektedir. (vatanseverlik, yiğitlik, delikanlılık, cömertlik, mertlik, alçak gönüllülük, misafirsevenlik). Şapkanın köşe sayısının 8 olmasının Selçukludan geldiği rivayet edilmektedir. (Kartal, 2015: 1). Elazığ'da yerel halk sekiz köşe şapkayı günlük hayatta taktığı gibi özel günlerinde ve oyun oynarken takmıştır. Genelde başlık yerie sekiz köşeli şapkayı tercih etmiştir. Fakat son zamanlarda özellikle Türkiye halk oyunları federasyonunun kurulmasıyla birlikte halk oyunları kıstasları getirilmiştir. Burada “ Başa giyilenler” bölümü içinde her ilde mecburi giyme kıyafeti zorunluluğu ile birlikte yöre giysileri içerisinde eski bir başlık olan keçe külah (fes) eklenmiştir.

3.2.1.2. Fes

Çoğunlukla keçeden yapılan, başa takılan ve kırmızı renkli olan bir başlıktır.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.11. Fes

3.2.1.3. Sırta Giyilenler

Elazığ'ın Harput kültüründe yer alan yöresel kıyafetler incelendiğinde, diğer bazı bölgelere nazaran halk oyunlarında kullanılan özel gün kıyafetlerinin günlük hayattada insanlar tarafından günümüzde hala giyildiği gözlenmektedir. Gündelik yaşamda daha rahat hareket edilebilmesi için gösteriştan uzak kıyafetler tercih edilmiştir. Bu yüzden yöresel oyunlarda giyinilen özellikle erkek kıyafetleri gösterişsiz ve oldukça sadedir.

Bu giysilerin kumaşları her mevsim kullanılabilen türdedir. Sırta sadece gömlek ve yekek giyildiği için özellikle kış mevsiminde giyinilen ceket, palto, hırka,..vb. gibi giyilen giysiler halk oyunlarında kullanılmamıştır. Dolayısıyla da yerel halkın giydiği sako adı verilen ceket, halk oyunları giysisi olarak değerlendirilmemiştir³³

3.2.1.3.1. Gömlek

Beyaz düz pamuklu kumaştan yapılmıştır. İki siyah düğmeden oluşup hakim yaka veya yakasız bir giysidir.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.12. Gömlek

³³İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme>) Erişim tarihi:21.06.2022

3.2.1.3.2. Yelek

Gömlek üzerine giyilir. Ön oyuğu v yaka veya yuvarlak olan sol ve sağda iki veya dört düğmeden oluşur. Genelde altına giyinen şalvarla aynı renk olan bir giysidir³⁴

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.13. Yelek

3.2.1.3.3. Şalvar

Uçkurdan büzülerek bele bağlanır. Yanlarında cepleri vardır. Gabardin kumaştan yapılmıştır. Çoğunlukla gabardin kumaştan yapılır. Koyu renklidir. Genellikle yelekle aynı renk giyilir³⁵

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.14. Şalvar

³⁴İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme>) Erişim tarihi:21.06.2022

³⁵İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme>) Erişim tarihi:21.06.2022

3.2.1.3.4. Kuşak

Bele göbek hizasında bağlanan ipekli ve beyaz renkte veya acem kuşak yani yedi renk adıyla da adlandırılan çeşitleri vardır. Elazığ Harput'ta kullanılan kuşağın kumaş türünden çok bele bağlanma tarzından dolayı diğer illerdeki bazı yörelerin kuşaklarından farklılık gösterir. En olarak yaklaşık 15-20 cm olacak şekilde düzgün bir şekilde katlanıp arkası ve önü eşit biçimde olmasına dikkat edilir. Kıyafetin şalvarla birlikte tamamlanmasında en dikkat çeken parçasıdır. Sürekli muntazam durması için oturulup kalkıldığında düzeltilmesi gerekir³⁶.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.15. Kuşak

3.2.1.4. Ayağa Giyilenler

3.2.1.4.1. Çorap

Geleneksel olarak yün çorap giyinilir. Yaz mevsiminde yün çorap yerine pamuklu çorap giyinilir. Giyinen kıyafet ne olursa olsun çorabın rengi beyazdır. Mevsime göre değişiklik gösteren tek giysi parçasıdır.

³⁶İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-ncelme>) Erişim tarihi:21.06.2022

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.16. Çorap

3.2.1.4.2. Önlük

İpeğimsi, ince beyaz pamuklu kumaştan elde edilir. Uç kısımları işlemeli olup uçlarındaki iki bağla bele bağlanır. Kumaş, diz üstüne kadar iner.

3.2.1.4.3. Poçikli Yemeni (Yumurta Topuk Kundura)

Topuktan yukarı doğru çıkan bir poçik adı verilen parçası bulunur. Bu parça, kolay giyinim sağlamak için hatta bir nevi çekecek görevi görür. Topuğu yaklaşık 1.5-2 cm yüksekliğinde ve parmak ucu sivri olan bir ayakkabı türüdür. Yemeni sözcüğü, Türkiye'nin batı kısımlarında başörtüsü, tülbent ve yazma anlamlarına gelse de bu yörede postal, ayakkabı anlamına gelmektedir. Aynı zamanda bu yemenin yörede arka topuk kısmına basarak giyme durumu söz konusudur. Bu yüzden insanlar bu yemeni ustasından aldığı zaman topuk kısmını kırdırarak ayağına giyer³⁷.

³⁷İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme>) Erişim tarihi:21.06.2022

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.17. Poçikli Yemeni

3.2.2. Kadın Giysileri

3.2.2.1. Başa Giyilenler

3.2.2.1.1. Saçlık

Başa takılan finofese sabitlenir ve siyah ipten örülerek iki yandan salınan saç görünümündedir.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.18. Saçlık

3.2.2.1.2. Humpul

Çoğunlukla gümüşten yapılır. İki örgü saçların ucuna takılır.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.19. Humpul

3.2.2.1.3. Tepelik

Finofesin tepesine takılır. Fesin düzgün durması için takılan bir aksesuardır.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.20. Tepelik

3.2.2.1.4. Finofes

İnce keçeden yapılmış olan başa, alın açıkta kalacak şekilde takılan küçük fes benzeri bir başlıktır.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.21. Finofes

3.2.2.1.5. Alınlık

Gümüş veya altından yapılan (son zamanlarda metal), finofesin ön kısmına takılan, alını kapatan bir tür takı çeşididir.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.22. Alınlık

3.2.2.1.6. Oyalı Yazma

Etrafı oyalarla işlenmiş olan, başa bağlanan, bir tür başörtüsü çeşididir.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.23. Oyalı yazma

3.2.2.2. Sırta Giyilenler

3.2.2.2.1. İçlik (Geyme)

Genellikle yakasız, pamuklu kumaşlardan üretilen ve açık renk tonlarda (beyaz, sarı, gri) olan kolları uzun bir giysi çeşididir³⁸.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.24. İçlik (Geyme)

³⁸İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-ncelme>) Erişim tarihi:21.06.2022

3.2.2.2.2. Şalvar

Dökümlü bir şekilde ayak bileğine kadar uzanan ipekli ya da pamuklu ince kumaşlardan yapılan bir giysi çeşididir.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.25. Şalvar

3.2.2.2.3. Üçetek

Kadife kumaş kullanılarak yapılan, içi astarlı olan, beli ve bedeni vücuda oturan, belden aşağıya doğru genişleyerek gelen, yanlarından iki yırtmacı olan (karşıdan bakıldığında yanlarda ve arkada olacak şekilde üç ayrı etek görünümünde olan) üzerlerinde (sırtı, göğsü ve etekli bölümlerinde) altınlı, yıldızlı simlerle Türk motiflerinin işlendiği bir giysi çeşididir³⁹

³⁹İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme>) Erişim tarihi:21.06.2022

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.26. Üçetek

3.2.2.2.4. Kemer

Genel olarak altından ya da gümüşten (son dönemlerde metal) yapılmış olan, üç eteğin muhafaza edilmesi için bele bağlanılan bir aksesur çeşididir⁴⁰.

Fotoğraflayan: Melike Hande Özercan

Şekil 3.27. Kemer

⁴⁰İnternetKaynağı.(<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-ncelme>) Erişim tarihi:21.06.2022

3.2.2.3. Ayaa Giyilenler

3.2.2.3.1. orap

Yn ya da iplik ile dokunan, düz ya da işlemeli olan, boğaz kısmının kısa olduğu bir giysi esididir.

3.2.2.3.2. Poçikli Yemeni

Erkeklerin kullandığı yemeniyle benzerlik göstermektedir. Fakat topuk kısımları biraz daha alçak ve u kısımları sivri değil biraz daha yuvarlaktır. arığı andıran u kısımlarından havaya kalkık olan modelleri de bulunmaktadır.

Fotoğraflayan: Melike Hande zercan

Şekil 3.28. Poçikli Yemeni

3.3. Elazığ Yresi Halaylarının Müzikal Analizi

3.3.1. "Bıçak Oyunu (Elazığ Zeybeği) "Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Bıçak oyununun orjini Harput olarak kabul edilmektedir. Yöre halkı tarafından "Elazığ Zeybeği" ve "Sarı Zeybek" olarak da bilinmektedir. Oyunun temelinde iki erkek

tarafından bir kız için sahte tavırlarla heyecan yaratarak yaptıkları kavgaları anlatılmaktadır. Bu sebeple, oyun iki erkek ya da ya kız ve kız kıyafeti giydirilmiş olan başka bir erkek tarafından oynatılmaktadır. Erkekler tarafından iki ellerinde de tutmuş oldukları birer bıçak ile oynanmaktadır. Bu bıçaklar ile ritme uygun figürler sergilerler. Bıçaklar aralardan geçerek göğse doğru sallanır. Türküsü bulunmamaktadır.

Besteleri arasında fark olsa da kadın oyunları kısmında değinilen bıçak oyunun şekil bakımından aynıdır. Kadınların oynadıkları oyunda üç kişi, erkeklerin oyunlarında ise 3, 4 ,5 kişi olabilmektedir⁴¹.

Tablo 3.1. “Bıçak Oyunu” Adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Hüseyni
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	İnici -çıkıcı
Usulü	9/8 Aksak

Eserin Makamı Hüseyni Ritmik Formu ise Kırık Havadır. Usulün 9/8 oluşunu görmekteyiz. Eserin seyiri inici- çıkıcıdır.

3.3.2. “Büyük Ceviz Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Orijini Elazığ yöresine ait olan Büyük Ceviz oyununun başka adı yoktur. Hareketli bir tür olan bu oyun genelde kız erkek karışık bir şekilde oynanır. Çizgi halinde dizilen oyuncular dizilerek küçük parmaklarıyla birbirlerine tutarak bu oyunu oynarlar. Türkü söylenirken hareketler biraz daha hafif olan oyun türküsüz bölümlerde hareketlenerek daha ritmik hal alır⁴².

⁴¹İnternet kaynağı: (<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>) Erişim tarihi:02.06.2022

⁴² İnternet kaynağı: (<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>) Erişim tarihi 02.06.2022

Şekil 3.29. Büyük Ceviz Oyunu

Tablo 3.2. ‘‘Büyük Ceviz ‘‘ adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Uslü	4/4 Sofyan

Eserin Makamı Uşşaktır. Uslü 4/ 4’lük Sofyandır. Seyir yapısı çıkıcıdır.

3.3.3. Çayda çıra Oyunu ‘‘Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

‘‘Elazığ’ın başta gelen ve kendisine özgü bütünleşmiş dansı olarak tabir edilen Çayda Çıra, farklı dillerde ‘‘Mumlu Dans ‘‘ adıyla da nitelendirilmiştir. Bu oyun, yörede gerçekleştirilen kına gecelerinde, düğünlerde ve toplu düzenlenen eğlencelerde bir gelenek olarak oynanır. Oyunda yer alan kadınlar ve erkekler bir aradadır ancak ayrı ayrı gruplar halinde sıralanırlar. Tabaklar içerisine konulan kına veya çamura dikilen mumlarla her iki elde tutularak kendi melodisi ile oynanan neşeli bir oyundur. Bu oyunda kullanılan melodiyle farklı bir oyun türü oynanmaz. Bununla birlikte Çayda Çıra oyunu da farklı bir melodiyle oynanmaz. Çayda çıra oyunu oynandığı sırada oyuncular, ellerinde tuttıkları mumlu tabakları programa katılan konukların ellerine

vermek amacıyla konukları oyun oynamaya davet ederler. Böylesine kibar bir davet ile davetlinin hem oyun hakkında tecrübe ve bilgi sahibi olması sağlanır hem de davetli onure edilmiş olur. Bu özel yöresel oyunla alakalı yörede birkaç efsane de yer almaktadır. Bir zamanlar Orta Asya Bölgesi'nden göç esnasında bir Türk Boyu Elazığ'da bulunan Harput' a gelip yerleşmiştir. Bu Türk Boy Bey'inin erkek evladı Harput'ta bir diğer boy beyinin kızına aşık olmuştur. Ancak bunlar birbirlerine oldukça yabancıdırlar. Bu iki boyun yaşadıkları toprakları arasından bir dere geçermiş. Gece olduğu vakit birbirlerine aşık olan bu iki genç çıraları yakarak birbirlerine aşklarını anlatmaya çalışırlar ve herkesten gizli buluşurlar. Daha sonra kızı istemeleri için görücüler gönderilir, istedikleri kız verilir ve böylelikle de iki kabile arasında dostluk sağlanır. Düğüne hazırlıklar yapılmaya başlanır ve düğün günü gelir, çatar. Kırk gün kırk gece düğünler kurulur yemekler yenilir. Düğüne ait alay gelini aldıktan sonra döndüğü esnada gelinin bindiği at ürker ve gelin derede bulunan coşkun sulara düşüp kaybolur. Herkes gelini arar ama tüm çabalara rağmen bulunamaz.

Çaresiz kalan damat adayı, günlerce ağıtlar yakarak gelini arar ve bu hikayenin sonunda “ Çayda Çıra” ortaya çıkar. Bir diğer hikaye ise Harınget Çay'ı Uluovayı ikiye ayıran çevresinde yaşayan köyün ün yapan isimlerinden biri oğlunu evlendirir. Günlerce düğün dernek yapılır, çalgılar çalınır, yemekler yenir. Düğünün son akşamına kadar her şey yolunda giderken gökyüzünde mehtap vardır. Ancak bir anda Ay tutulur ama bu durum hayra yorulmaz ve davet edilenler bu olayı uğursuzluk sayarlar. Düğünün neşesi kaçar ve davetlilerde tedirginlik yaşanır. Bu sırada damadın annesi Pembe bu yaşananlara çok üzülür ve aniden öne atılır ne kadar mum bulursa onları toplatıp küçük kablara dizer. Bu tabak şeklindeki kapları orada bulunan konukların ellerine verir ve en başa geçerek dans şeklinde oynamaya başlarlar. Gece karanlığı gidip her yer birden aydınlanmaya başlamıştır. Mumun ışıkları suya yansıdığına çalgıcılar da onların yaptıkları eylemlere uygun ritimlerle müzik yapmaya başlarlar. Davetliler de bu olay sonrası hep birlikte coşkuyla oynamaya başlarlar⁴³.

Oynanış Şekli:

Kendine has bir müzik ezgisine sahip olan Çayda çıra oyunu, çeşitli manilerle sergilenen bir oyundur.

⁴³İnternetkaynağı:(<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>)Erişim tarihi 02.06.2022

⁴⁴İnternetkaynağı:(<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>)Erişim tarihi 02.06.2022

Şekil 3.30. Çayda Çıra Oyunu⁴⁴

Bu oyuna başlamadan hemen önce şu dörtlüğe yer verilir:

Yansın şamanlarda mum

Olsun ergenler sıra

İnsin davula tokmak

Başlasın Çayda çıra

Bu maninin arkasından oyun ekibi oynanacak alana giriş yapar ve girişin ardından kendi aralarında bir çember oluşturup oyunu başlatırlar. Dairenin oluşturulmasının ardından kız oyuncular orta alana geçip çömelirler. Her bir erkek oyuncu, eş seçtiği kızın çevresinde daire çizip hemen arkasından tekrardan bir daire oluşturup sabit- düz bir çizgi oluşana dek dönerler. Bu çizgi oluşuktan sonra adım atarak ilerlerler ve eğilerek mumların bulunduğu şamdanları düz alana bırakırlar. Şamdanlar bırakıldıktan sonra Çayda Çıra oyununa has bir türkü hep birlikte seslendirilir ve seslendirilen bu

türkünün arkasından şamdanlar çömelerek geri alınır ve oyunun sergilendiği alandan çeşitli kol figürleriyle alana çıkarılır⁴⁴.

Tablo 3.3. “Çayda Çıra Oyunu” adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Segah
Karar Perdesi	Si
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	10/8 Aksak Semai

Makamı segâhtır. Ritmik Formu Kırık Havadır. Usulünün 10/8 Aksak Semai olduğunu görmekteyiz.

3.3.4. “Çepik Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

En az iki kişi tarafından oynanılan çok hareketli, sert olan bir erkek oyunudur. Oyunun isminden de anlaşılacağı üzere oyunun temelinde kişilerin karşılıklı olarakellerini birbirlerine vurmaları vardır⁴⁵.

Eserin makamı Çargahta Rast olduğu tespit edilmiştir. Ritmik formu Kırık Havadır. Usulü 6/8 Yürük Semai, 2/4 Nim Sofyandır.

Tablo 3.4. “Çepik Oyunu”adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Çargahta rast
Karar Perdesi	Do
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	6/8 Yürük Semai 2/4 Nim Sofyan

⁴⁴ https://tr.wikipedia.org/wiki/EI%C3%A2z%C4%B1%C4%9F_halk_oyunlar%C4%B1#K%C4%B1zlar%C4%B1n_k%C4%B1yafet_ve_aksesuarlar%C4%B1 Erişim tarihi:04.06.2022.

⁴⁵ <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

3.3.5. “Çoban Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.5. “Çoban Oyunu” eserinin makamsal özellikleri

Makam	Hüseyni
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	İnici- çıkıcı
Uslü	Serbest; 6/8 Yürük Semai ,Serbest

Eserin makamı Hüseynidir. Karar perdesi la notasıdır. Ritmik Formu Kırık Havadır.

3.3.6.“Delilo Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Harput orjinli bir oyundur. En az iki kişi ile birlikte erkek ve kadın karışık olarak oynanmaktadır. Oyunun başlangıcında bir çizgi şeklinde duran oyuncular küçük parmaklarıyla birbirlerine tutuştukları kollarını aşağıda tutmaktadırlar. Oyun sırasında ritimle birlikte parmaklar omuz hizasına olacak şekilde kaldırılır. Oyunun figürlerini temsil eden hareketler en fazla el ve ayaklarda toplanmıştır. Oyuna ait türkü bulunmaktadır. Türkü, saz eşliğinde oyuna başlandığı zaman söylenir. Türkünün bitiminin ardından oyunun figürlerine başlanır⁴⁶.

Tablo 3.6. “Delilo Oyunu”adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Çargahta rast
Karar Perdesi	Do
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Uslü	4/4 Sofyan

⁴⁶ <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>Erişimtarihi:02.06.2022

Makamı Çargâhta Rasttır. Seyir Yapısı çıkıcıdır. Usulü 4/4 Sofyandır.

3.3.7. “Deve Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Genellikle düğünlerde geceleri oynanan Deve oyunu, bazı eğlence günlerinde de oynanmaktadır⁴⁸.

Tablo 3.7. “Deve Oyunu”adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Hüseyni
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	10/8 Aksak Semai

Makamı uşşaktır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 10/8 aksak semaidir.

3.3.8. “Fatmalı (Nurey) “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Orijini Harput olan bir oyundur. Daha sonraları yurt geneline yayılmış yaygın bir oyun haline gelmiştir. Oyunun "Fatma" ile "Nuri" isimli iki gencin aşklarından ortaya çıktığı söylenmektedir. Oyun kızlı-erkekli karışık gruplar halinde oynanmaktadır. Eller omuzlardan tutularak daire çizilecek şekilde oynanmaktadır. Figürleri incelendiğinde yedili sekme üzerine kurulu olduğu görülür. Başlangıç ritmi oldukça ağır bir şekilde türkü eşliğinde oynanırken türkü bittiğinde ise ritim hareketlenerek devam eder⁴⁷.

Tablo 3.8. “Fatmalı Oyunu”adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	6/8 Yürük Semai 2/4 Nim Sofyan 4/4 Sofyan

⁴⁷ <https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html>Erişimtarihi:02.06.2022

Makamı uşşak seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 6/8 Yürük Semai, 2/4 Nim Sofyan, 4/4 Sofyandır.

3.3.9. “Gelzeri “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.9. “Gelzeri” adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	6/8 Yürük semai, 2/4 Nim sofyan

Eserin makamı uşşaktır. Ritmik Formu Kırık Havadır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 6/8 Yürük Semai 2/4 Nim Sofyandır.

3.3.10. “Halay Havası “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.10. “Halay Havası “adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	4/4 Sofyan

Eserin makamı uşşaktır. Ritmik formu Kırık Havadır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 4/4 Sofyandır.

3.3.11. “Keçike Oyunu “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Oyun bölgede "köçekçe" olarak isimlendirilmektedir. Orijin olarak Harput olan oyun, kız ve erkek karışık olarak oynanmaktadır. Başka bölgelerde oynanan köçekçelere benzeyen yanları bulunmamaktadır. Hareketli ve kıvrak olan bir oyundur. Oyun en az iki erkek ile iki kızdaki oluşun bir grup şeklinde oynanmaktadır⁵⁰.

Tablo 3.11. ‘‘Keçike Oyunu’’adlı Eserin Makamsal zellikleri

Makam	Segah
Karar Perdesi	Si
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	ıkıcı
Usulü	4/4 Sofyan

Karar perdesi ‘‘si’’notası olursa, makam segahtır. Seyri ıkıcıdır. Usul olarak 4/4’lük Sofyan usulüdür.

Karar perdesi ‘‘la’’notası olursa makam Uşşaktır. Seyri ıkıcıdır. Usulü 4/4’lük Sofyandır.

3.3.12.‘‘Hırhoy’’adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.12. ‘‘Hırhoy’’adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	ıkıcı
Usulü	6/8 Yürük Semai

Eserin makamı uşşaktır. Ritmik Formu Kırık Havadır. Seyir yapısı ıkıcıdır. Usulü 6/8 Yürük Semaidir

3.3.13.‘‘Üç ayak ‘‘Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.13. ‘‘Üç ayak’’adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Karcıgar
Karar Perdesi	La
Ritmik formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	İnici- çıkıcı
Uslü	4/4 Sofyan

Eserin makamı karcıgardır. Karar perdesi la notasıdır. Seyir yapısı inici çıkıcıdır. Uslü 4/4 Sofyan usulüdür.

3.3.14.‘Sarhoş Havası ‘‘Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.14. ‘‘Sarhoş Havası ‘‘Adlı Eserin Makamsal Özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Uslü	4/4 Sofyan

Eserin makamı uşşaktır. Ritmik Formu Kırık Havadır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Uslü 4/4 Sofyandır.

3.3.15. ‘Pisik Oyunu ‘Adlı Halk Oyununun Müzikal Analiz

Tablo 3.15. ‘Pisik Oyunu’ adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Segah
Karar Perdesi	Si
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	6/8 Yürük Semai

Eserin makamı segahdır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 6/8 Yürük semaidir.

3.3.16. ‘Leblebici ‘Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.16. ‘Leblebici’ adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Nevada Hicaz
Karar Perdesi	Re
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	İnici- çıkıcı
Usulü	4/4 Sofyan

Eserin makamı nevada hicazdır. Ritmik Formu Kırık Havadır. Seyri inici-çıkıcıdır. Usulü 4/4 Sofyandır.

3.3.17. ‘Ağır Halay ‘Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.17. ‘Ağır Halay’ adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	5/8 Türk Aksağı

Eserin makamı uşşaktır. Karar perdesi la notasıdır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 5/8 Türk aksağıdır.

3.3.18.“Arap Oyunu”Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.18. “Arap Oyunu”adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Uşşak
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	4/4 Sofyan

Eserin makamı rasttır. Karar perdesi sol notasıdır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 2/4 Nim Soyandır.

3.3.19. Simsime “Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.19. “Simsime Oyunu”adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Hüseyni
Karar Perdesi	La
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	İnici- çıkıcı
Usulü	6/8 Yürük Semai

Eserin makamı hüseynidir. Ritmik formu Kırık Havadır. Seyir yapısı inici çıkıcıdır. Usulü 6/8 Yürük Semaidir.

3.3.20. "Avreş" Adlı Halk Oyununun Müzikal Analizi

Tablo 3.20. "Avreş" adlı eserin makamsal özellikleri

Makam	Nevada rast
Karar Perdesi	Re
Ritmik Formu	Kırık Hava
Seyir Yapısı	Çıkıcı
Usulü	12/8 Firenkçin 4/4 Sofyan

Makamı nevada rasttır. Ritmik Formu Kırık Havadır. Seyir yapısı çıkıcıdır. Usulü 12/8 Firenkçin 4/4 Sofyandır.

3.4. Elazığ Yöresi Halaylarının Müzikal Analizi

Araştırmanın bu bölümünde derlenmiş olan halk oyunlarının müziklerinin makamlarının incelenmesi yapılmıştır. Yapılan incelemelerin neticesinde derlenen halk oyunlarının müziklerine betimsel bir kimlik kazandırılmaya çalışılmıştır. Araştırma içerisinde 20 Halk oyunu müziği değerlendirme kapsamına alınmıştır.

Yapılan incelemeler ile analizler neticesinde Elazığ Halk Oyunlarına ait türkülerin tümünün üzerinde yapılan eser analizlerinin sonuçları doğrultusunda nağmelerin; Ses Aralıkları, Karar Perdeleri, Ritmik Formları, Seyir Yapıları, Makamları ve Usul yapıları incelenmiştir.

Elazığ yöresine özgü olan türkülerin notaları, TRT müzik dairesinin yayınlarına ait olan arşivlerin kayıtlarından ve diğer kaynaklardan alınmıştır. Bulgular kısmında yer alan bu notalar; müzikal yapısı bakımından Elazığ Yöresi Türkülerinin Müzikal Analizleri Üzerine yapılan bu araştırma titizlikle incelenmiş, Elazığ Halk Oyunları türkülerinin genel karakterleri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkülerin notaları altında yapısal analiz tabloları ve yorumları yer almaktadır. Bulgular kısmındaki türküler de alfabetik bir sırayla değerlendirilmiştir.

Yapılan makamların analizlerinin sonuçları doğrultusunda 20 oyun usûlu açısından incelenmiş, derlenen oyunların içerisinde dört oyunun 2/4 Nim Sofyan Usulünde, on oyunun 4/4 Sofyan Usulünde, yedi oyunun 6/8 Yürük Semai Usulünde,

bir oyunun 5/8 Türk Aksağı Usulünde, , iki oyunun 10/8 Aksak Semai Usulünde, bir Oyunun ise 12/8 Firenkçin Usulünde yazıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

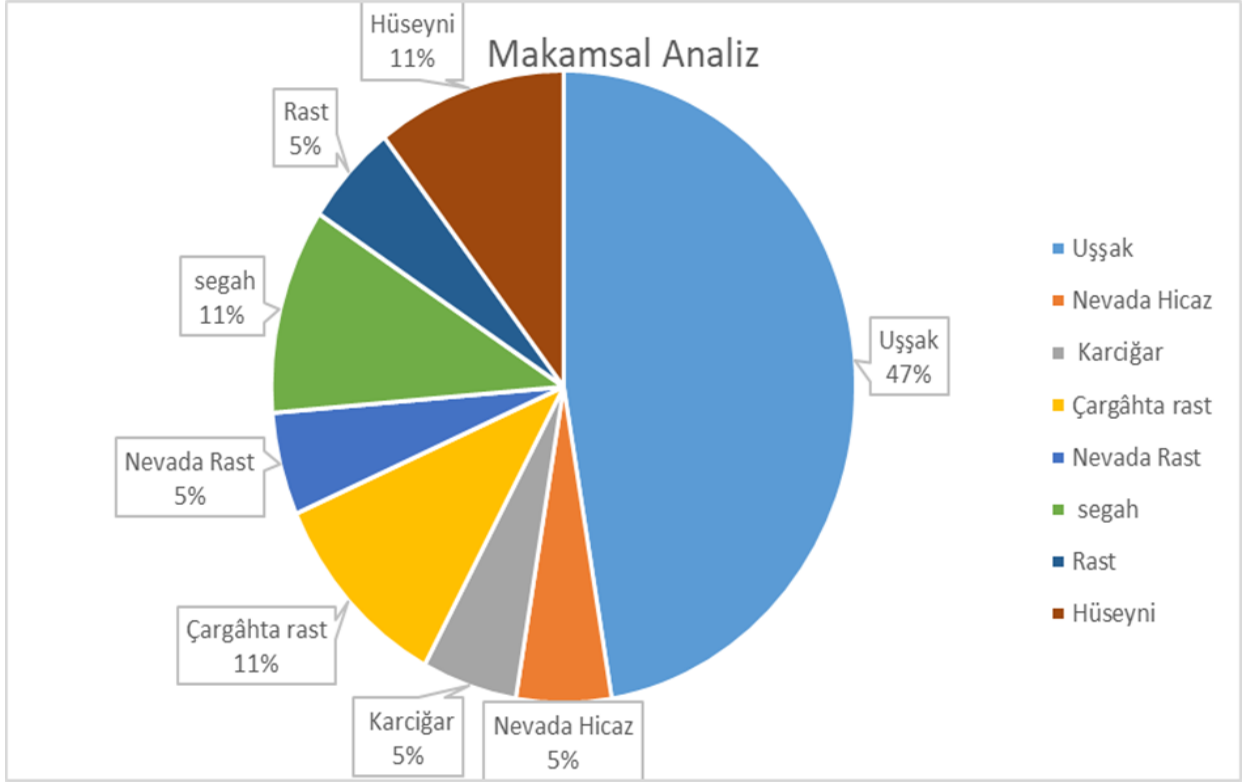
Tablo 3.21. Elazığ Halk Oyunlarının Kaynak Kişi ve Derleyenleri

Türkü	Kaynak Kişi	Notaya Alan/Derleyen
Bıçak Oyunu (Elazığ Zeybeği)	Yöre Ekibi	Kubilay DÖKMETAŞ TRT Müzik Dai. Baş.
Büyük Ceviz Oyunu	M. Şerif Çaç	Sebahattin SİVRİKAYA
Çayda çıra Oyunu	M. Canaydın- M.Şerif Çaç	Sebahattin SİVRİKAYA
Çepik Oyunu	M. Canaydın- M.Şerif Çaç	Sebahattin SİVRİKAYA
Çoban Oyunu	Kasım Oruç	Sebahattin SİVRİKAYA
Delilo Oyunu	M.Şerif Çaç	Sebahattin SİVRİKAYA
Deve Oyunu	İshak Sunguroğlu	Vasfi Akyolİshak Sunguroğlu
Elazığ Halayı	M. Şerif Çaç	Sebahattin Sivrikaya
Fatmalı(Nurey)	Yöre Ekibi	- Vasfi Akyol
Gelzeri	Yöre Ekibi	- TRT Müzik Dai. Baş.
Halay Havası	Yöre Ekibi	Muzaffer Sarısözen
Keçike Oyunu	M. Şerif Çaç	Sebahattin Sivrikaya
Üç ayak Oyunu	Vasfi Akyol	Muzaffer Sarısözen
Sarhoş Havası	Mahalli Oyun Ekibi Kadir Demir	Türker Eroğlu
Pisik Oyunu	M. Şerif Çaç Kasım Oruç	Sebahattin SİVRİKAYA
Leblebici	Mustafa BUDUGÖZ	-
Ağır Halay	Yöre Ekibi	Nida Tüfekçi
Arap Oyunu	Fevzi ERGÜN	Sebahattin SİVRİKAYA
Simsime	Fevzi ERGÜN	Sebahattin SİVRİKAYA
Avreş	-	Sebahattin SİVRİKAYA

Tablo 3.22. Elazığ Halk Oyunlarının Müzikal Analizleri ve Makamsal Dizileri

Türkü adı	Makam	Karar Perdesi	Ritmik Formu	Seyir Yapısı	Uslü
Bıçak Oyunu	Hüseyni	La	Kırık Hava	İnici-çıkıcı	9/8 Aksak
Büyük Ceviz Oyunu	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	4/4 Sofyan
Çayda çıra Oyunu	Segah	Si	Kırık Hava	Çıkıcı	10/8 Aksak Semai
Çepik Oyunu	Çargahta rast	Do	Kırık Hava	Çıkıcı	2/4 Nim sofyan 6/8 Yürük Semai
Çoban Oyunu	Hüseyni	La	Kırık Hava	İnici-çıkıcı	Serbest ,6/8 yürük semai, serbest
Delilo Oyunu	Çargahta rast	Do	Kırık Hava	Çıkıcı	4/4 Sofyan
Deve Oyunu	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	10/8 Aksak semai
Fatmalı(Nurey)	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	2/4 Nimsöfyan,6/8 Yürük semai,
Gelzeri	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	6/8 Yürük semai, 2/4 Nim sofyan
Halay Havası	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	4/4 Sofyan
Keçike	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	4/4 Sofyan
Keçike	Segah	Si	Kırık Hava	Çıkıcı	4/4 Sofyan
Hırhoy	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	6/8 Yürük Semai
Üç ayak	Karciğar	La	Kırık Hava	İnici-Çıkıcı	4/4 Sofyan
Sarhoş Havası	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	4/4 Sofyan
Pisik	Segah	Si	Kırık Hava	Çıkıcı	6/8 Yürük semai
Leblebici	Nevada Hicaz	Re	Kırık Hava	İnici-çıkıcı	4/4 Sofyan
Ağır Halay	Uşşak	La	Kırık Hava	Çıkıcı	5/8 Türk aksağı
Arap Oyunu	Rast	Sol	Kırık Hava	Çıkıcı	2/4 Nim sofyan
Simsime	Hüseyni	La	Kırık Hava	İnici-çıkıcı	6/8 Yürük semai
Avreş	Nevada rast	Re	Kırık Hava	Çıkıcı	12/8 Firençin, 4/4 Sofyan

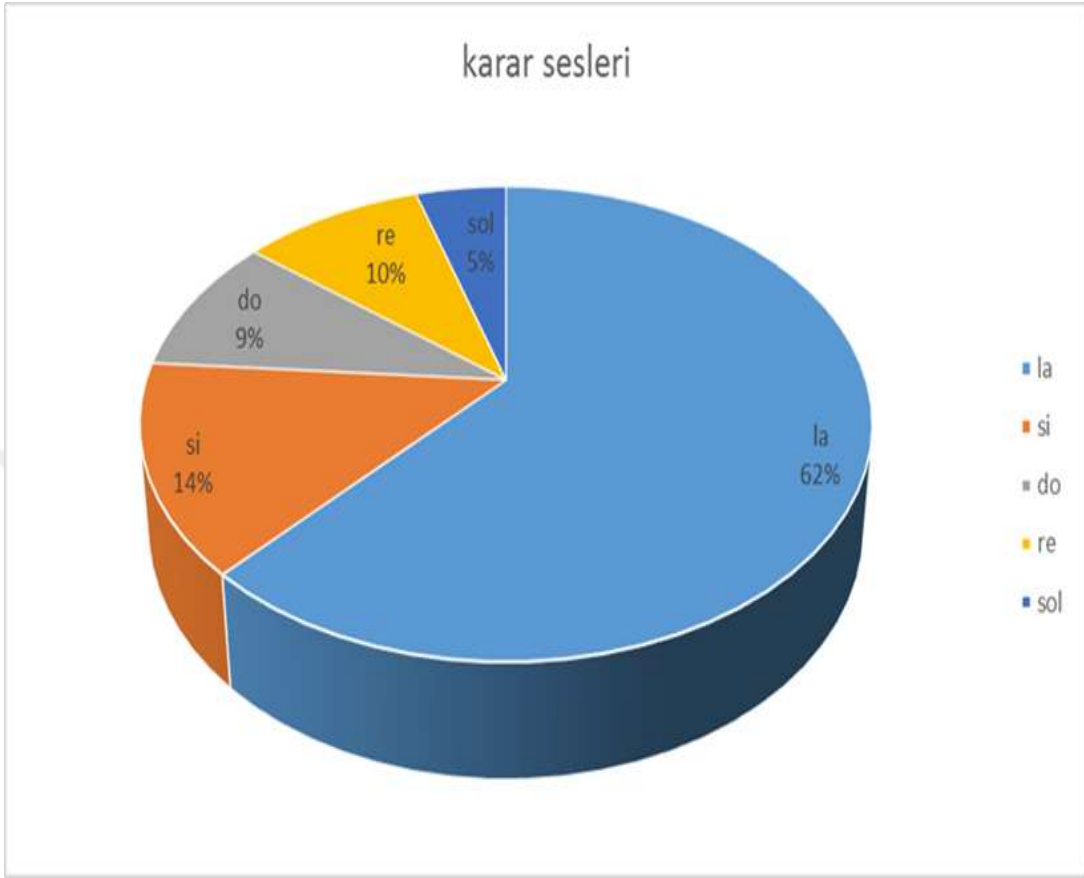
Çalışma içerisinde yer alan Elazığ Yöresinin Halk Oyunlarının notalarının Makam dizileri bakımından 9 Uşşak, 1 Nevada Hicaz, 1 Karcıgar, 2 Çargâhta rast, 1 Nevada Rast, 3 Hüseyini, 2 segah, 1 Rast makamı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Derlenen oyunların içerisinde “5” eserin çoklu usulde, 15 eserin ise tekli usulde meydana getirilmiş olduğunun söylemesi mümkündür.

Grafik 3.1. Elazığ Halk Oyunlarının Makamsal Dizileri

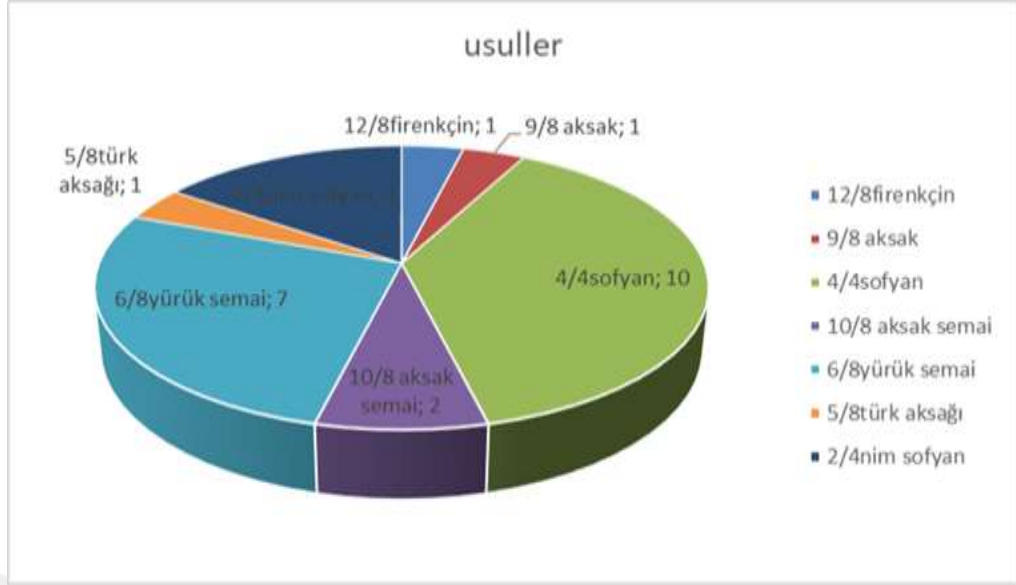
Elazığ yöresinin halk oyunlarının müzikleri, karar perdesi yönü ile incelendiği zaman, yörenin Türkülerinin genellikle ‘La’ kararlı türkülerden meydana geldiği görülmüştür. Elazığ halk oyunları içinde uşşak makamının fazla şekilde kullanılıyor.

olması la kararlı türkülerin bu yörede fazla kullanılmasında büyük bir etken olarak görülmektedir.

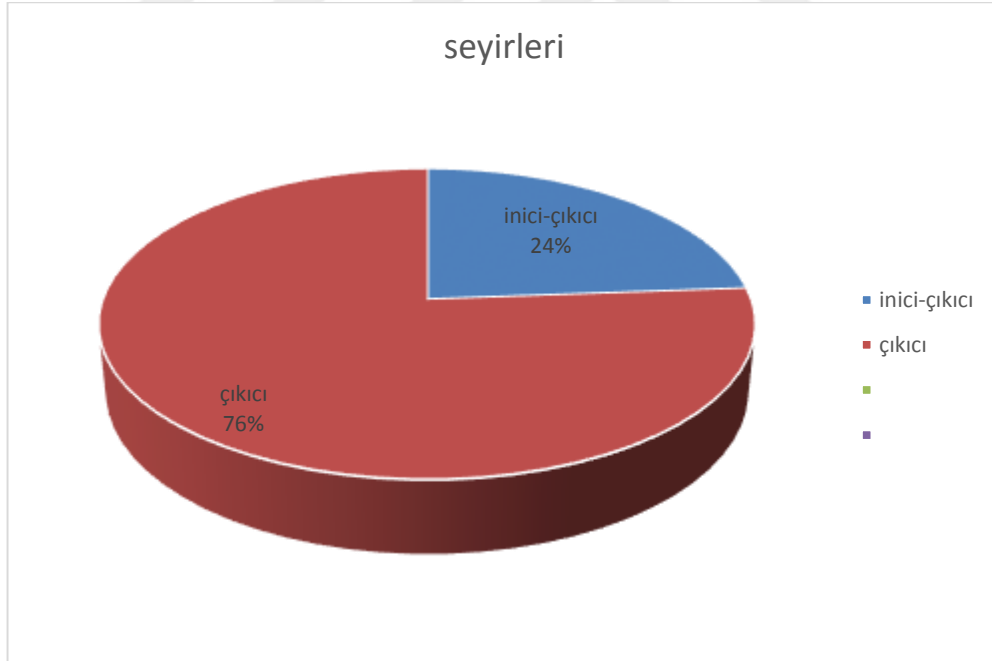
Grafik 3.2. Elazığ Halk Oyunlarının Karar Sesleri

Elazığ halk oyunlarının müzikleri usulleri bakımından incelendiği zaman çokça çeşitliliğe sahip olmasında yörenin coğrafi konumunun da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Genellikle Sofyan, Nim Sofyan (basit usuller) ve yürük semai usulleri ile bestelenmiş halk oyunları müziklerinin yanında Aksak Semai, Türk Aksağı, Aksak ve Firençin... gibi usullerin de yöre halkının oyunlarında kullanıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Grafik 3.3. Elazığ Halk Oyunlarının Usul Yapıları

Seyir yapıları bakımından incelendiği zaman Elazığ yöresinin halk oyunlarının müziklerinin genellikle çıkıcı bir yapısının olduğu görülmektedir.

Grafik 3.4. Elazığ Halk Oyunlarının Seyir Yapıları

Ritmik Formları bakımından incelendiği zaman Elazığ yöresinin halk oyunlarının müziklerinin çoğunlukla Halay olduğu görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bir milletin yaşamında kültür önemli yer tutmaktadır. Kültürü oluşturan en önemli öğelerden birisi Halk oyunlarıdır. Bir milletin yaşam tarzını, duygu ve düşüncelerini halk oyunlarında bulabiliriz.

Eski bir medeniyete sahip Elazığ'ın zengin kültürü ve yöre halkının yaşam biçimi Halk oyunlarına da yansımış ve halk oyunları ve müziğini etkilemiştir.

Elazığ ili Halk oyunları müziğinde çoğunlukla klarnet ve davul kullanılmaktadır. Oyunların bir kısmı kadınlar bir kısmı sadece erkekler tarafından oynanırken birçok oyun hem kadın hem erkekler tarafından oynanmaktadır.

Elazığ konum olarak köprü görevi gördüğü Doğu ve Güneydoğu Anadolu ile Orta Anadolu bölgelerinin arasında olması nedeniyle bu yöredeki oyun çeşitliliğinin fazla olduğu düşünülmektedir.

Elazığ yöresi halk oyunlarında kullanılan geleneksel kıyafetlerin; eskiden giyilen kıyafetleri yansıttığı düşünülmektedir. Günlük hayat içerisinde, düğünlere gidilirken aynı tarzda geleneksel kıyafetlerin kullanıldığı görülmektedir. Elazığ yöresi halk oyunları kıyafetleri günlük yaşam kıyafetleriyle benzer olup çok fazla farklılık göstermemektedir.

Elazığ'a ait türkülerin notaları, TRT müzik dairesinin yayınlarının arşiv kayıtları ile diğer kaynaklardan elde edilmiştir. Sonrasında bu notaların müzikal yapıları incelenmiş, analizleri yapılmıştır. Elazığ'ın Halk Oyunlarının türkülerinin genel karakterleri ortaya çıkarılmıştır.

Oyun müzikleri nota bakımından yeterli olmayıp çalgı çalanların nota bilgisine sahip olmaması nedeniyle her çalımda doğaçlama yapılmaktadır. Notaya alınmamış halk oyunları müziği az sayıda değildir.

Yapılan incelemeler ve analizlerin sonuçları doğrultusunda Elazığ Halk Oyunlarının türkülerinin tümünde yapılan eser analizleri doğrultusunda ezgilerinin Karar Perdeleri, Ritmik Formları, Makamları, Seyir Yapıları ve Usul yapıları incelenmiş ve grafiklerinin analizleri yapılmıştır.

Türkülerin notalarının alt kısmında yapısal analizlerin yapıldığı tablo ile yorumları yer almaktadır.

Çalışma sonucunda Elazığ yöresine ait Halk Oyunları müzikal açıdan incelendiğinde 20 oyunun 9'u uşşak, 3'ü hüseyini makamındadır. Yine 3'ü segah makamında, 1'i Karcıgar makamında, 1'i de Rast makamında analiz edilmiştir. Birden fazla makam çeşitliliğine sahip oyun sayısı 2'dir. Ayrıca oyun havalarından birisi (Keçike) hem la (Uşşak) hem de si (Segah) de karar etmektedir. Analizleri yapılan 20 adet eserin hepsi kırık hava olup seyir açısından % 76 sı çıkıcı, % 24'ü ise inici-çıkıcıdır. Karar perdesi bakımından analizinde % 62 oranında La bulunmuştur.

Araştırılan 20 eserin makam analizleri yapılmış, analizleri yapılmış olan 20 eserin karar seslerinin % 62 oranında la, %14 oranında si, % 9 oranında do , %10 re ile % 5 oranında sol kararlı olan türkülerden meydana geldiği sonucuna ulaşılmıştır.

Elazığ yöresinin halk oyunlarının müzikleri Ritmik Formları bakımından incelendiği zaman büyük çoğunlukla halay formunda müzikler olduğu tespit edilmiştir. Seyir yapılarına bakıldığı zaman incelenmiş olan halk oyunlarının müziklerinin genel olarak çıkıcı bir yapıda oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışma içerisinde yer alan 20 oyun usûl bakımından incelendiği zaman derlenen oyunların içinde dört oyun 2/4 Nim Sofyan Usulünde, 10 oyun 4/4 Sofyan Usulünde, 7 oyun 6/8 Yürük Semai Usulünde, bir oyun 5/8 Türk Aksağı Usulünde, iki oyun 10/8 Aksak Semai Usulünde, bir oyun 9/8 Aksak usulünde, bir oyun ise 12/8 Firençin Usulünde yazılmıştır.

Öneriler

Araştırmanın sonucu doğrultusunda Elazığ yöresinin halk oyunlarına ait müzikleri ve oyunları daha geniş kapsamda araştırılarak günümüzde halkın icra ettiği halk oyunları müzikleri yanısıra özellikle unutulmaya yüz tutmuş eserlerin, oyunların ortaya çıkarılması gerekir. Bunu yaparken bu oyun ve geleneklerini yakından tanıyan kuşaklara ve bu konuda çok sayıda yazılı ve görsel kaynağa ulaşılarak bu oyunların müzik analizleri yapılmalı ve gelecek nesillere kaynak sağlanmalıdır.

Halen halk arasında az da olsa oynanan ancak müzikleri tam olarak hatırlanamayan eserler için mutlaka yaşayan kuşaklardan faydalanılmalı ve bu oyunlar tüm yönleriyle ve müzik analizleriyle kayıt altına alınarak arşivlenmelidir.

Milli Kültürümüzü oluşturan bu oyunlar için TRT bünyesinde uzmanlardan oluşan bir ekip kurulmalı ve bunlar illerdeki akademisyen ve gönüllü müzikseverlerle birlikte çalışarak özellikle unutulmaya yüz tutmuş halk oyunlarından başlayarak tüm yöresel halk oyunları her yönüyle analiz edilmeli sonuçlar arşivlenmeli ve arşivler genç kuşakların araştırmalarına ışık tutmalıdır.

Elazığ yöresi Halk oyunlarının müzikal analizini yapmak için araştırmamız esnasında sınırlı sayıda kaynağa ulaşmamız bu konuda çok sayıda çalışmaya ihtiyaç duyulduğunu kanıtlar niteliktedir. Gelecek nesillere ışık tutacak kaynaklar hızlıca oluşturulmalıdır.

KAYNAKÇA

- AKYILDIZ, Naciye (2000), **2000 Yılı Türk Halk Bilimi Ders Notları**, Ankara: Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi.
- ALYILMAZ C. ve ER, O. (2016). **Yabancılara Türkçe öğretimi uygulamalarında öğretmenlerin kültürel farkındalık oluşturmadaki etkisinin değerlendirilmesi**. Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi (TEKE), 5(3), 1392-1413.
- ANONİM, (1988), **Gaziantep İl Yıllığı**, Gaziantep 15. Cumhuriyet Yılında, ARDIÇOĞLU Nurettin; Harput Tarihi, İstanbul 1964.
- BAĞÇECİ, S. E. (2003), **Piyano eğitiminde müzikal analiz kavramı – kapsamı ve örnek klavye analizleri**, Elazığ Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 13, Sayı 1.
- BAYKURT, Şerif (1976), **Türkiye’de Folklor**, Ankara: Kalite Matbaası.İstanbul.
- BAYKURT, Şerif (1995), **Anadolu Kültürleri ve Türk Halk Dansları**, Ankara: Yeni Doğu Matbaası.
- EĞİLMEZ, Mesude (2006), **Gelenekten Geleceğe Halk Oyunları**, Ankara: Ütopya Yayınları.
- Elazığ İl Yıllığı** (1998), Elazığ Valiliği, Ankara.
- EROĞLU,Türker (1999) **Halk Oyunları El Kitabı**. İstanbul
- GAZİMİHAL Mahmut Ragıp (1949), “**Halk Oyunları Konusunda Biyu-Bicu**”, Türk Folklor Araştırmaları, Cilt 1, Sayı 3. İstanbul
- KALAYCI, Bircan, **Halk Bilimi/Folklor Tarihsel Süreç**.
- KARASAR, Niyazi. (2005), **Bilimsel Araştırma Yöntemi**, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- MEMİŞOĞLU, F. (1988). Harput Ahengi. Ankara.
- METE. Filiz (2020) **Türkçe Eğitiminde Görsel Kültür Ürünleri: Halk Oyunlarının Yeri**. Dergi Park.Cilt 9 sayı 2.

OĞUZ, (2001), Öcal **Küresel Olma veya Yerel Kalma İkileminde Türk Halk Kültürü**, Türk Yurdu Dergisi, sayı 189: 22.

ÖRNEK, Sedat Veyis (2000), **Türk Halk Bilimi**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

ÖZKAN, İ. Hakkı (1994), **Türk Müziği Nazariyatı ve Usulleri**, Kudüm Velveleri, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.ş.

SAYGUN, Ahmet Adnan (1975), **Anadolu Dansları ve Bunların Ayinsel Niteliği Üstüne**, İstanbul Folkloru Doğru Dergisi, Sayı:39.

SİVRİKAYA, Sabahatin (2002). **Notalarıyla Elazığ yöresi Halk Oyunlarının Müzikleri**. İstanbul .

TANYOL, Cahit; **Türk Kültüründe Oyunun Önemi. Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**. Cilt; 7, sayı; 146, Ankara: 1961.

YILDIRIM, D. (1994). **Türkiye'de folklor araştırmalarının gelişme devreleri 1**. Millî Folklor, Yıl 6, Sayı 21, 2-15.

İnternet Kaynakçaları

<http://www.millikultur.com/index.php/mili-kultur-nedir>.Erişim Tarihi. 12.04.2022

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80209/halk-oyunlari.html>Erişim Tarihi: 23.04.2020

<http://www.millikultur.com/index.php/halk-oyunlari/382-halk-oyunlari-nedir> Erişim tarihi: 23.04.20207.

<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php> Erişim tarihi:07.05.2022.

<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php> Erişim tarihi:07.05.2022.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80209/halk-oyunlari.html>Erişim Tarihi: 23.04.2020.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-80209/halk-oyunlari.html>Erişim Tarihi: 23.04.2020.

<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php> Erişim tarihi:07.05.2022.

<https://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM/26.php> Erişim tarihi:07.05.2022.

www.folklor.gen.tr/folklor-halk-bilimErişim Tarihi. 08.05.2022.

<https://sites.google.com/site/mrccan/halk-oyunlari/halkoyunlarinin-tarihçesi> Erişim tarihi: 25.05.2022

<http://ayildiz.s5.com/Folklor2.htm>: Erişim Tarihi: 05.06.2022.

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararası-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-ncelme> Erişim tarihi:21.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişimtarihi: 02.06.2022

<https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakkinda-i-681>. Erişim Tarihi: 15. 06.2022

<https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakkinda-i-681>. Erişim Tarihi: 15. 06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-58519/elazig-tarihi.html> Erişim Tarihi: 17.06.2022

<https://elazig.csb.gov.tr/ilimiz-hakkinda-i-681>. Erişim Tarihi: 15. 06.2022

<https://www.cografya.gen.tr/tr/elazig/> Erişim tarihi.29.06.2022.

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-79159/elazig-oyunlari.html>

<https://ekitap.ktb.gov.tr/TR-79159/elazig-oyunlari.html>

<http://baterikursuizmirbornova.com/darbukanin-tarihçesi/>Erişim Tarihi:01.06. 2022

<https://www.bilgiustam.com/tef-def-nedir/>Erişim tarihi:15.05.2022

<https://www.bilgiustam.com/zurna-nedir/>Erişim Tarihi: 01.06.2022

26. <https://sozkonususanat.com/klarnet-nedir/>Erişim Tarihi: 01.06.2022

<https://www.bilgiustam.com/zurna-nedir/>Erişim Tarihi: 01.06.2022

İnternet Kaynağı.<https://tr.wikipedia.org/wiki/Kaval> Erişim Tarihi: 02.06.2022

<https://muzikodi.com/cumbus/>Erişim tarihi: 02.06.2022

<https://www.bilgiustam.com/ut-ud-nedir/>Erişim tarihi: 02.06.2022

[https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanun_\(%C3%A7alg%C4%B1\)](https://tr.wikipedia.org/wiki/Kanun_(%C3%A7alg%C4%B1))Erişim tarih02.06.2022

<https://www.elitmuzik.com.tr/blog/icerik/keman-nedir>Erişim tarihi:02.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<http://dergikaradenizsempozyum.com/tr/sempozyum-arsivi/arsiv/20-3-uluslararasi-dergi-karadeniz-sosyal-bilimler-sempozyumu-19-21-kasim-2019-baku-azerbaycan/187-elazig-halk-oyunlari-uzeri-ne-bi-r-i-nceleme> Erişim tarihi:21.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

https://tr.wikipedia.org/wiki/EI%C3%A2z%C4%B1%C4%9F_halk_oyunlar%C4%B1#K%C4%B1zlar%C4%B1n_k%C4%B1yafet_ve_aksesuarlar%C4%B1
Erişim tarihi:04.06.2022.

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi: 02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halkoyunlari.html>Eriřimtarihi:02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi: 02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

<https://elazig.ktb.gov.tr/TR-245749/elazig-halk-oyunlari.html> Erişim tarihi:02.06.2022

<https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

<https://www.notaarsivleri.com/NotaMuzik/sarhos-havasi-yigilget-oyunu-oyun-havasipdf1518636595.pdf>Erişim tarihi.22.06.2022

<https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

<https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

<https://www.notaarsivleri.com/NotaMuzik/sarhos-havasi-yigilget-oyunu-oyun-havasipdf1518636595.pdf>Erişim tarihi.22.06.2022

EKLER

1-BIÇAK OYUNU

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 455
İNCELEME TARİHİ : 12.11.1992

DERLEYEN
TRT MÜZİK DAİRESİ
BAŞKANLIĞI

YÖRE
ELAZIĞ
KİMDEN ALINDIĞI

BIÇAK OYUNU
"Elazığ Zeybeği"

DERLEME TARİHİ

NOTALAYAN
KUBLAY DÖKMEŞ

SÜRESİ:

SON

SON

Nota: TRT Daire Başkanlığı

2-BÜYÜK CEVİZ OYUNU

Yüresi : Eaziğ
Kimden Alındığı
M.Şerif ÇAÇA

BÜYÜK CEVİZ OYUNU

Derleyen
Sebahattin SIVRİKAYA
Düzenleyen ve Notaya Alan
Sebahattin SIVRİKAYA

♩ = 122

Türkü Formu

SON

Nota: TRT Daire Başkanlığı

3-ÇAYDA ÇIRA OYUNU

88

Çayda çı ra la
Gizli ya ra la

rim var Ha num ra nay na nay
rim var " " " " " "

Na nay gi ze lim na nay Na nay şı
" " " " " " " " " "

ri rim na nay Na nay na nay gi ze
" " " " " " " " " "

lim Hop gi lüm na nay Şı ri nim
" " " " " " " " " "

Nota: TRT Daire Başkanlığı

4-ÇEPİK OYUNU

Yüresi : Elazığ
Kimden Alındığı
M.Şerif ÇACA
Mevlüt CANAYDIN

ÇEPİK OYUNU

Derleyen ve Notaya Alan
Sebahattin ŞİVRİKAYA

♩ = 108-112 (Allegretto)

mf

♩ = 108-112 (Allegretto) HIZLI

SON

Nota: TRT Daire Başkanlığı

5-ÇOBAN OYUNU

Yöresi : Elazığ
Kimden Alındığı
Kasım ORUÇ

ÇOBAN OYUNU

Derleyen ve Notaya Alan
Sebahattin SİVRİKAYA

♩ = 104

Serbest

Serbest

Nota: TRT Daire Başkanlığı

6-DELILO OYUNU

Yazarı : Elazığ
Küçük Alioğlu
M. Serri ÇAĞA

DELILO OYUNU

Derleyen ve Notaya Alan
Sarıhatun SIVRIKAYA

The first system of the musical score for 'DELILO OYUNU' consists of ten staves. The music is written in a 2/4 time signature and features a complex, rhythmic melody with many sixteenth and thirty-second notes. The notation includes various accidentals and dynamic markings. The piece is marked 'Allegro' at the beginning.

DELILO OYUNU

Sahne 1

The second system of the musical score for 'DELILO OYUNU' consists of ten staves. The music continues from the first system, maintaining the same 2/4 time signature and complex rhythmic structure. The notation includes various accidentals and dynamic markings. The piece is marked 'Sahne 1' at the beginning of this system.

Nota (Sivrikaya, 2002: 27)

7-DEVE OYUNU

Yöresi | Elazığ
Kinden Ahndığı:
İshak SİNGUROĞLU

DEVE OYUNU'

Derleyen
İshak SİNGUROĞLU
Notaya Alan
Yasir AKYOL

The image displays a musical score for the piece 'DEVE OYUNU'. The score is written on three staves of music paper. The first staff begins with a treble clef, a key signature of one sharp (F#), and a time signature of 1/8. The tempo is marked as 70. The music consists of a series of eighth and sixteenth notes, with some rests. The second and third staves continue the melody. The score is overlaid with a large, light gray watermark that reads 'TRT' in a stylized font.

Nota: TRT Daire Başkanlığı

8-FATMALI OYUNU

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 19
İNCELEME TARİHİ: 28-1-1977

DERLEYEN
VASFİ AKYOL

YÖRESİ
ELAZIĞ

DERLEME TARİHİ
—

KİMDEN ALINDIĞI

FATMALI

SÜRESİ:

NOTAYA ALAN
VASFİ AKYOL

—Orta—

—Hızlı—

—Çok hızlı—

N. Uyşal

The musical score for 'Fatmalı' is written in treble clef with a key signature of one flat (B-flat). It consists of five staves of music. The first staff is marked 'Orta' and the second 'Hızlı'. The third staff is marked 'Çok hızlı'. The score includes various rhythmic values and rests, and ends with a double bar line and a repeat sign.

Nota: TRT Daire Başkanlığı

9-GELZERİ OYUNU

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA No: 16
İNCELEME TARİHİ: 28-1-1977

YÖRESİ
ELAZIG

KİMDEN ALINDIĞI

SÜRESİ :

—Orta—

DERLEYEN

M.SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN

M.SARISÖZEN

Nota: TRT Daire Başkanlığı

10-HALAY HAVASI

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
TMM REPERTUAR SIRA No: 82
İNCELEME TARİHİ: 27.9.1977

DERLEYEN
M. SARISOZEN

YÖRESİ
ELAZIĞ

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI

HALAY HAVASI

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

SÜRESİ:

The musical score for 'Halay Havasi' is presented in seven staves of treble clef notation. The time signature is common time (C). The piece begins with a double bar line and a repeat sign. The notation includes various rhythmic patterns, such as eighth and sixteenth notes, and rests. The score concludes with a double bar line and a repeat sign, followed by the word 'Bysal' written vertically.

Nota: TRT Daire Başkanlığı

11-KEÇİKE OYUNU

Vöresi : Elazığ
Kından Alındığı
M.Serif ÇACA

KEÇİKE OYUNU

Derleyen
Sebahattin SIVRIKAYA
Notaya Alan ve Düzenleyen
Sebahattin SIVRIKAYA

♩ = 116 - (118)

Oyundan oyuna geçişler için

KEÇİKE OYUNU

Sahife 2.

SON

NOT : Bu ezgi ile birlikte duruş yapılarak son ölçüde 3 dörtlük zaman içerisinde bitirilir. 3 dörtlük zaman (ekşik ölçü) es almır. Dolayısıyla ezgi ile birlikte aynı anda bitirme söz konusu değildir.

Oyun - Müzik bütünlüğüne göre bitiriş ezgileri

Motif - 1

SON

NOT : Oyun - Müzik formuna göre düzenlenen bu ezginin başlangıcı, yedili sekmenin başlangıcı ile birliktedir. 2. yedili sekmenin sonunda veya çift sol - çift sağ figürünün devamında oyun, çift sol sekme adımı üzerinde duruş yapılarak oyun - müzik bütünlüğüne göre bitirilmiştir.

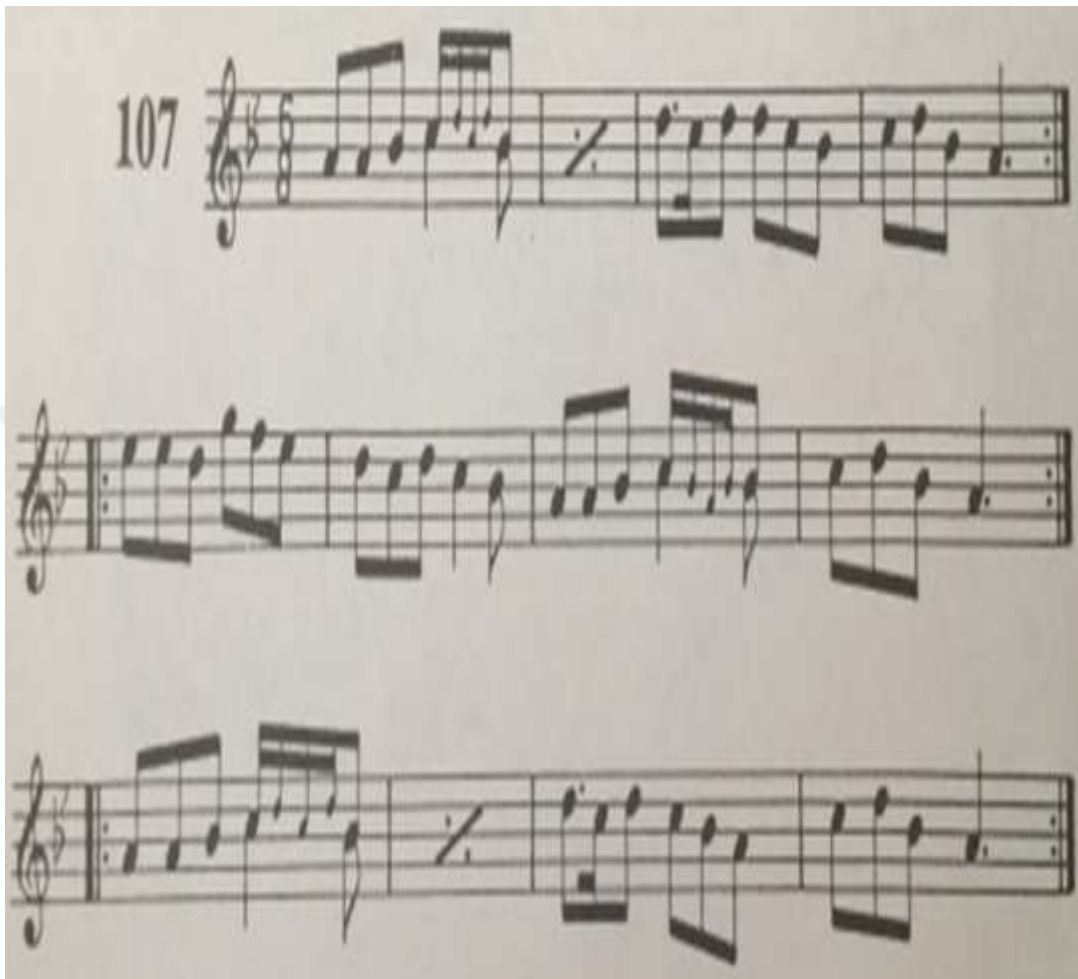
Motif - 2

SON

NOT : Bu ezgide de yukarıdaki şekilde oyun - müzik bütünlüğüne göre bitiriş söz konusudur. Her iki ezgide de son figür olan sağ - sol sekme figüründe figür tekrarı yapılırken 2. figür tekrarı ayak vurmadan çift sol - çift sağ figürüne geçilir. Bu ezgilerin devamında aynı şekilde duruş yapılarak oyun - müzik bütünlüğüne göre oyun bitirilmiş olur. Oyundan oyuna geçişlerde oyun müziğinin normal soyri takip edilir.

Bu ezgiler, oyunun oyun - müzik bütünlüğü içerisinde düzenlenerek uygun hale getirilmiştir.

12-HIRHOY OYUNU

Nota⁵¹

⁵¹ <https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

13-ÜÇ AYAK OYUNU

Nota⁵¹

⁵¹ <https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

14-SARHOŞ HAVASI

Yöreni : Elazığ Üngüzek (Dalıca) Köyü

Kimden Alındığı:

Mahalli Oyun Ekibi- Kadir DEMİR SARHOŞ HAVASI
(Yığılget Oyunu)

Derleyen ve Notaya Alan

Türker EROĞLU

Nota⁵²

⁵²<https://www.notaarsivleri.com/NotaMuzik/sarhos-havasi-yigilget-oyunu-oyun-havasipdf1518636595.pdf>Erişim tarihi.22.06.2022

15-PİSİK OYUNU

98

8

2

8

Bİ zİM pİ sİ(k) gÜ vLe nE cEk Pa ra sİ yOk
Pİ sİ Ğİ mİN mEr mEr dA Ğİ Ya tTı Ğİ yer

dİ le nE cEk pİ sİ Ğİ m Bu la mAz sa
kİ lİ k bİ Ğİ pİ sİ Ğİ m Ka Ğır dı Ğİ

zİ fTİ le nE cEk pİ sİ Ğİ m Vey pİ sİ Ğİ m pİ sİ Ğİ m
kArı Ğır a Ğİ pİ sİ Ğİ m Vey pİ sİ Ğİ m pİ sİ Ğİ m

Nota⁵³

⁵³<https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

16-LEBLEBİCİ OYUNU

64

Saz...

Leb le__ bi__ yi__ ka vu__ ran Duma__ nı__ nı__ sa vu__ ran

Ah bi ci bi ci bi ci leb le bi ci Kav rul muş ba dem i__ çi

CENGİZ
KURT

The image shows a musical score for a piece titled "16-LEBLEBİCİ OYUNU". It consists of four staves of music in a single system. The first staff is labeled "64" and "Saz...", indicating it is for a string instrument. The music is in a key with one sharp (F#) and a common time signature (C). The second and third staves contain vocal lines with lyrics in Turkish. The lyrics are: "Leb le__ bi__ yi__ ka vu__ ran Duma__ nı__ nı__ sa vu__ ran" and "Ah bi ci bi ci bi ci leb le bi ci Kav rul muş ba dem i__ çi". The fourth staff continues the instrumental part. The score is signed "CENGİZ KURT" in the bottom right corner.

Nota ⁵⁴

⁵⁴ <https://www.turkudostlari.net/ezgi.asp?nota=148>Erişim tarihi:22.05.2022

17-AĞIR HALAY

Sheet music for "Ağır Halay" (Part 1). The score is written for a string quartet (Violin I, Violin II, Viola, and Cello) and is in 2/4 time. The music is in a major key and features a steady, rhythmic melody with some syncopation. The title "Ağır Halay" is written in the center, with "1." below it. The publisher information at the bottom reads: "Nispetiye: 1994, Nispetiye Müzik ve Sanat Yayıncılık, 1994 Nispetiye Müzik ve Sanat Yayıncılık, Nispetiye Müzik ve Sanat Yayıncılık."

Sheet music for "Ağır Halay" (Part 2). The score is written for a string quartet (Violin I, Violin II, Viola, and Cello) and is in 2/4 time. The music continues the melody from Part 1, featuring similar rhythmic patterns and syncopation. The title "Ağır Halay" is written in the center, with "2." below it. The publisher information at the bottom reads: "Nispetiye: 1994, Nispetiye Müzik ve Sanat Yayıncılık, 1994 Nispetiye Müzik ve Sanat Yayıncılık, Nispetiye Müzik ve Sanat Yayıncılık."

---KAYNAK---
Ağır Halkay
---KAYNAK---
Söz: Mehmet Akif Ersoy
Müzik: Mehmet Akif Ersoy
---KAYNAK---

---KAYNAK---

Kaynak: TRT Müzik Daire Başkanlığı TRT Nispetiye Sokağı No: 03500, Beşiktaş, İstanbul 34398

---KAYNAK---
Ağır Halkay
---KAYNAK---
Söz: Mehmet Akif Ersoy
Müzik: Mehmet Akif Ersoy
---KAYNAK---

---KAYNAK---

Kaynak: TRT Müzik Daire Başkanlığı TRT Nispetiye Sokağı No: 03500, Beşiktaş, İstanbul 34398

Nota: TRT Daire Başkanlığı

18-ARAP OYUNU

Yöreni : Elazığ
Kimden Ahndığı
Fevzi ERGÜN

ARAP OYUNU (VARYANT)

Notaya Alan
Sebahattin SIVRIKAYA

Nota⁵⁵

⁵⁵<https://www.notaarsivleri.com/NotaMuzik/sarhos-havasi-yigilget-oyunu-oyun-havasipdf1518636595.pdf>Erişim tarihi.22.06.2022

19-SİMSİME OYUNU

Yöresi : Elazığ
Kimden Alındığı
Fevzi ERGÜN

SİMSİME OYUNU

Derleyen
Sebahattin SIVRIKAYA
Notaya Alan
Sebahattin SIVRIKAYA

The image displays a musical score for the piece 'SİMSİME OYUNU'. The score is written in staff notation and consists of 14 staves. The key signature is one sharp (F#) and the time signature is 2/4. The music is written in a single melodic line. The score begins with a treble clef and a key signature of one sharp. The first staff contains the initial melody, followed by several staves of continuous notation. The score concludes with a double bar line and a fermata. The word 'SON' is written below the staff at the end of the piece. There are several accidentals and ornaments throughout the score, including a '3' above a note in the third staff and a '2' above a note in the sixth staff. A large, light-colored watermark is visible in the background of the score.

20-AVREŞ OYUNU

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 74
İNCELEME TARİHİ : 26-9-1977

YÖRESİ
FLAZGİ
KİMOEN ALINDIĞI

AVREŞ

SÜRESİ :

-AĞIR-

-ÇABUK-

DERLEYEN
VASFİ AKYOL

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
VASFİ AKYOL

Nota: TRT Daire Başkanlığı